

**SANATTA ROMANTİZM AKIMI VE RICHARD WAGNER'İN
UÇAN HOLLANDALI ADLI OPERA ESERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yasin YILDIRAN

Eskişehir 2024

**SANATTA ROMANTİZM AKIMI VE RICHARD WAGNER'İN UÇAN
HOLLANDALI ADLI OPERA ESERİNİN İNCELENMESİ**

Yasin YILDIRAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Sahne Sanatları Anasanat Dalı

Opera Anasanat Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sancar Tunalı

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Haziran 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Yasin Yıldırım'ın "SANATTA ROMANTİZM AKIMI ve RICHARD WAGNER'İN UÇAN HOLLANDALI ADLI OPERASININ İNCELENMESİ" başlıklı tezi 25/07/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Opera/Şan Anabilim/Anasanat dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı

İmza

Üye : Prof. Dr. Arman ARTAÇ

.....

Üye : Doç. Dr. Akın ARABOĞLU

.....

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Sancar TUNALI

.....

.....

Enstitü Müdürü

ÖZET

SANATTA ROMANTİZM AKIMI VE RICHARD WAGNER' İN UÇAN HOLLANDALI ADLI OPERA ESERİNİN İNCELENMESİ

Yasin YILDIRAN

Opera/Şan Anasanat Dalı
Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temmuz 2024
Danışman: Doç.Dr. Sancar TUNALI

Bu çalışma sanat eserlerinde klasik formun, kalıplaşmış katı kuralların aşılması, sanatçıların daha özgür hale geldikleri Romantik Dönem'e geçiş sürecini ve dönemin özelliklerini detaylıca analiz eder. Klasik form kurallarına uygun eserler yapmaktansa, doğadan ve insan doğasından, duygu ve düşüncelerden gelen ilhamın daha kıymetli olduğunu ve bu duyguların hiçbir kural çerçevesiyle sınırlandırılmayacağını savunmaya başlayan çeşitli dallardaki sanatçıların, bu dönemde ortaya çıkardığı eserlere değinerek; bu sanatçılar arasında sahne sanatları alanında en yenilikçi olan Richard Wagner'in hayatı, "Gesamtkunstwerk" ve "Leitmotive" kavramları gibi operaya getirdiği yenilikler, Uçan Hollandalı adlı opera eseri bağlamında incelenmiştir. Kendi yaşam deneyimleri üzerine ek olarak 1800'lü yıllardaki bir denizci hikayesinden de esinlenerek librettosunu yazıp bestelediği Uçan Hollandalı operasında aynı zamanda Wagner, kadın-erkek ilişkilerinde karşı cinslerin birbirlerini nasıl gördüklerini, aşkın ve sevginin insan hayatındaki kurtarıcılığını işlemiştir. Romantik Dönem'e geçiş süreci ve 19. yüzyıl sanat anlayışına dair detaylı bilgiler, Richard Wagner'in yaşamı ve bahsi geçen opera eserine dair incelemelerle bu çalışmanın sanat öğrencilerine veya bilgi sahibi olmak isteyen ilgili bireylere anlaşılır, faydalı bir kılavuz olması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: On dokuzuncu yüzyıl, Romantik Dönem, Richard Wagner, Uçan Hollandalı, Yenilik.

ABSTRACT

THE ROMANTIC MOVEMENT IN ART AND THE ANALYSIS OF THE OPERA “DER FLIEGENDE HOLLANDER” (THE FLYING DUTCHMAN)

BY RICHARD WAGNER

Yasin YILDIRAN

State Conservatory Opera
Anadolu University, Graduate School, July, 2024
Supervisor: Doc.Dr. Sancar Tunalı

This study analyses in detail the process of transition to the Romantic Period and the characteristics of the period, in which the classical form in works of art and the strict rules of stereotypes were overcome and the artists became freer. The artworks created in this period by artists in various branches, who started to assert that the inspiration coming from nature and human nature, emotions and thoughts are more valuable and that these emotions cannot be limited by any rules, rather than creating works in accordance with the rules of classical form, were mentioned; among these artists, the life of Richard Wagner, who was the most innovative in the field of performing arts, as well as the innovations he brought to opera, such as the concepts of ‘Gesamtkunstwerk’ and ‘Leitmotive’, were analyzed under the light of his opera work The Flying Dutchman. In addition to his own life experiences, Wagner also wrote and composed the libretto of the opera The Flying Dutchman, inspired by a sailor story from the 1800s, at the same time, he also dealt with how the opposite sexes see each other in male-female relationships and the saving power of love and affection in human life. It is aimed that this study will be a clear and useful guide both for the art students and for curious individuals who want to get informed, with detailed descriptions of the transition to the Romantic Period and the 19th century understanding of art, Richard Wagner's life and examinations of the aforementioned opera work.

Keywords: Nineteenth century, Romantic Period, Richard Wagner, The Flying Dutchman, Novelty.

TEŞEKKÜR

Konservatuvar hayatım boyunca her zorluğun üstesinden gelmemiz için daima bizleri destekleyen, bu zorlu ve uzun yolda beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan sayın hocam Doç. Dr. Sancar TUNALI'ya karanlık yollara ışık tutarak aydınlatan rehberliği için saygılarımı, minnettarlığımı ve teşekkürlerimi sunarım. Değerli bilgileriyle bizleri aydınlatan, pozitif enerjisiyle motivasyonumuzun düşmesine hiç izin vermeyip, daima iyi hissettiren sayın hocam Prof. Dr. Fatma Sibel JAGODA'ya, bir şan pedagogu kadar ilgili ve bilgili korrepetitörümüz, sayın hocam Prof. Dr. Anatol JAGODA'ya, mesleğimi en iyi şekilde icra etmem adına bana ayırdığı vakit, gösterdiği çaba ve katkıları için Sayın Erdem BAYDAR'a, bu süreçte yanımda olup beni destekleyen kıymetli arkadaşlarım Dilek ŞEN ve başarılı meslektaşım Emre GÜNGÖR'e saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Konservatuvara hazırlık sürecimden itibaren lisans, yüksek lisans hayatımda ve sonrasında gelişimime katkıda bulunmuş, yaptığımız bu işi keyifli ve kıymetli kılan tüm büyüklerime, hocalarıma ve meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Yasin YILDIRAN

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

Yasin YILDIRAN

GÖRSELLER LİSTESİ

Sayfa

Görsel 1: Bertel Thorvaldsen, “Christus” (1833)	12
Görsel 2: Düşünen Adam Heykeli ve Auguste Rodin (1880)	13
Görsel 3: Auguste Rodin, “Öpücük” (1886).....	14
Görsel 5: Raffaello Sanzio, “Atina Okulu” (1509-1511)	16
Görsel 6: Caspar David Friedrich, “Bulutların Üzerinde Yolculuk” ya da “Sis Denizinde Amaçsızca Dolaşan Adam” (Der Wanderer über dem Nebelmeer) (1818).....	17
Görsel 7: Caspar David Friedrich, ‘The Abbey in the Oakwood’ (1809-10)	19
Görsel 8: William Turner, “Sunset” (Gün Batımı) (1830)	20
Görsel 9: John Constable, “Saman Arabası” (1821).....	21
Görsel 10: İvan Ayyvazovski, “Fırtınada Kazazedeler” (1889)	21
Görsel 11: Joseph Wright of Derby, “Vesuvius from Portici” (1771).....	22
Görsel 12: Francesco Hayez, “ Il bacio” (Öpücük) (1859).....	23
Görsel 13: Eugène Delacroix, “La Liberté guidant le peuple” (1830)	24
Görsel 14: Bartholdy, “Özgürlük Anıtı”– İlk Hali ve son hali (1871)	25
Görsel 15: Zeki Faik İzer, “İnkılâp Yolunda” (1933).....	26
Görsel 16: Francisco Goya, “El tres de mayo de 1808 en Madrid” (1814).....	27
Görsel 17: Wilhelm Richard Wagner (1871).....	35
Görsel 18: Uçan Hollandalı operasının 1843 yılındaki Dresden temsilinin final sahnesinin Leipzig Gazetesindeki Çizimi.....	46
Görsel 19: Kaptan Daland ile Hollandalı düeti, Sahne I (Daland)	48
Görsel 20: Kaptan Daland ile Hollandalı düeti, Sahne I(Hollandalı)	49
Görsel 21: Die Frist ist Um (Hollandalı) ariasının giriş bölümü	50
Görsel 22: Wagner’in nota dizimi ve Bela Bartok’un Macar Minörü	50
Görsel 23: Die Frist ist um (Hollandalı) ariasının reçitatif bölümü.....	51
Görsel 24: Eşliksiz ve atonal yazılmış olan reçitatif bölümü	52
Görsel 25: Wagner’in oktatonik dizi kullanımı	52
Görsel 26: Wagner’in kromatik dizi kullanımı.....	53
Görsel 27: Dev dalgaların betimlendiği bölüm.....	54
Görsel 28: Wagner’in Tritone “Şeytanın Akoru” kullanımı	55
Görsel 29: Wagner’in dalga betimlemeleri (2)	56

Görsel 30: Hollandalı'nın motifi (1).....	57
Görsel 31: Hollandalı'nın motifi (2).....	58
Görsel 32: Senta'nın motifi (1).....	58
Görsel 33: Senta'nın motifi (2).....	59
Görsel 34: Kaptan Daland'ın mürettebatının motifi	59
Görsel 35: Fırtına motifi	60

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
GÖRSELLER DİZİNİ	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	2
1.2. Araştırmanın Önemi.....	3
1.3. Alanyazın.....	3
2. “ROMANTİZM” AKIMI.....	4
2.1. Romantik Sözcüğünün Tanımı.....	4
2.2. Romantizm Akımı’nın Ortaya Çıkmasına Zemin Hazırlayan Tarihsel Kontekst	
2.2.1. Fransız Devrimi.....	4
2.2.2. Bir Ara Dönem Sturm und Drang	5
2.3. Romantizm Akımı’nın Ortaya Çıkışı.....	6
2.4. Romantizm Akımı’nın Özellikleri.....	7
3. MÜZİK DIŞINDAKİ SANAT ALANLARINDA ROMANTİZM.....	8
3.1. Edebiyatta Romantizm Akımı.....	8
3.2. Heykel Sanatında Romantizm Akımı.....	11
3.3. Resim Sanatında Romantizm Akımı.....	15

4. MÜZİKTE ROMANTİZM AKIMI.....	27
4.1. Müzikte Klasik Dönemden Romantik Döneme Geçiş: Ludwig Van Beethoven, 3 Numaralı Eroica Senfonisi.....	28
4.2. 19.Yüzyıl’da Opera.....	32
5. RICHARD WAGNER’İN HAYATI, ESERLERİ VE OPERA SANATINA KATKILARI.....	35
5.1. Richard Wagner’in Hayatı ve Eserleri.....	35
5.2. Richard Wagner’ in Opera Sanatına Kattığı Yenilikler.....	39
6. “UÇAN HOLLANDALI” OPERASININ İNCELENMESİ.....	41
6.1. Uçan Hollandalı Efsanesi.....	41
6.2. Operanın Ortaya Çıkışı	42
6.3. Başlıca Karakterler	43
6.4. Opera’nın Bölümleri	43
6.4.1. I. perde.....	44
6.4.2. II. Perde	44
6.4.3. III. Perde	45
7. İNCELEME	47
7.1 Libretto	47
7.2. Müzik	47
7.3. Leitmotif	57
8. SONUÇ	61
KAYNAKÇA	63
ÖZGEÇMİŞ	67

1. GİRİŞ

Sanat, geçmişten bu güne insanlığın duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini ifade etmenin bir yolu olmuştur. Zaman içinde farklı dönemlerde, farklı sanat akımları ortaya çıkmış ve sanatı etkilemiştir. Bu akımlar, sanatçıların ve izleyicilerin bakış açılarını değiştirmiş ve sanat dünyasında devrim niteliğinde değişikliklere yol açmıştır. Bilinen en eski sanat akımı ise Klasisizm'dir. Rönesans ile birlikte ortaya çıkmıştır. Temelinde doğayı taklit etme ve gerçekçilik vardır. ¹

14. yüzyılın sonlarında İtalya'da başlayan ve 17. yüzyılın başlarına kadar Avrupa'nın büyük bir kısmına yayılan Rönesans Dönemi ise, Klasisizm'deki Gerçekçilik(Realizm) ve doğayı taklit etmenin yanı sıra, anatomik doğruluk özelliğini de temel alır. Leonardo Da Vinci, Raphael ve Michelangelo gibi sanatçılar bu dönemin önemli figürlerindendir. 17. yüzyılda ise Barok Dönem başlar. 18. yüzyıla kadar süren bu akımın temel taşları ise; dramatik etkiler, karmaşık detaylar, büyük duygular, dini figürlür ve mitolojik olaylardır. 18. yüzyılın başlarında Barok Dönem'in aşırılıklarına karşı çıkan bir sanat akımı çıkar, Rokoko. Daha çok resim sanatı alanının bir akımı sayılabilir ve ardından Romantik Dönem gelir. ²

Klasik müzik tarihinde de Sturm und Drang (Fırtına ve Coşku) akımı Romantik Dönem'in ayak sesleridir. Romantik Dönem sanatçıları ise, "Bu dünyada var olan şeyler sadece gözümüzle gördüğümüz doğa değil, insanın kendi doğası da vardır; insanları sadece anatomik yapıları değil, kendi duyguları da tanıtır." düşüncesini savunur ve bu duyguların dışavurum biçimlerine sınırlar koyulamayacağını öne sürerek Klasik Dönem'in kalıplaşmış kurallarını yok sayarlar. Fakat her zaman bir farklılık, yeni bir yol mümkün olabileceği gibi veya dünyada yaşanan toplumsal olayların etkileriyle, her akım kendinden öncekilerin düşüncelerine karşı çıkar ya da eksikliklerini tamamlamak üzere adımlar atar. Romantizm akımı sonrası Realizm, Empresyonizm, Dadaizm, Ekspresyonizm, Kübizm, Pop Sanatı ve Post Modernizm gibi akımlar sanat tarihinde etkili olmuştur. ³

¹ <https://sanatkaravani.com/gecmisten-gunumuze-sanat-akimlari/> (Erişim Tarihi 01.08/2024).

² <https://www.edebiyatogretmeni.org/bati-edebiyati-akimlari/> (Erişim tarihi: 05.01.2024).

³ (http-1), (http-2).

22 Mayıs 1813 tarihinde Almanya'nın Leipzig kentinde dünyaya gelen Richard Wagner ise, adeta yeni bir çağ başlatır gibi Romantik Dönem'de operaya büyük yenilikler getirmiştir. İnsan ilişkileri, kariyeri, finans yönetimi ve aşk hayatı da oldukça çalkantılı olan Wagner eserlerinde hem kendi hayatından esinlenmiş hem de toplumun sosyolojisini, mitolojik figürleri, toplumdaki efsaneleri müthiş hayal gücüyle harmanlayarak oldukça fantastik hikayelere sahip eserler ortaya çıkarmıştır. Böylesine bir hayal gücüne sahip bir bestecinin müzikleri elbette kulağa aşına gelen, sıkça tercih edilen formlarda olması söz konusu değildir.

Ayrıca o dönemlerde İtalya'daki opera bestecileri, eserleri opera sanatçılarının hünelerini gösterebileceği şekilde bestelemeye odaklanmıştı. İnsanlar da operadan, oyundan, duygu ve histen ziyade şancıların güzel seslerini dinlemek için operaya giderlerdi.⁴ Bu durumdan rahatsız olan Richard Wagner, dramatik akışın önemli olduğunu, sahne üzerinde sanat, kimsenin tekelinde olmamalı düşüncesini savunmuştur ve Gesamtkunstwerk (bütünsel sanat) kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu kavramla birlikte eserle ilişkiye giren seyirciyi görkemli dekorlarıyla, genişletilmiş orkestrasıyla, durmaksızın devam eden müzik ve dramatik akışla büyüleyici bir şekilde etkilemeyi hedeflemiştir.⁵

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, sanat tarihindeki akımlardan en özgürlükçü ilk akım olan Romantizm Akımı ve etkilerinin anlatılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte opera tarihinde devrimci yenilikler yapan Richard Wagner'in, efsanesinde kendi hayat hikayesinden de benzerlikler bulunduğu Uçan Hollandalı operasının bestelenme süreci, eserin libretto incelemesi ve bu bağlamda toplumun sosyolojik yapısı, müziğin armonisi, karakterlerin özelliklerine göre armonik yapıdaki değişiklikler, ortaya çıkardığı Leitmotiv, Gesamtkunstwerk ve Sonsuz Müzik gibi kavramları esere nasıl yansıttığının incelenmesi amaçlanmıştır.

⁴ L. Şaul (2008). *19. yy italyan operasında dönem, biçem ve teknikler*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

⁵ E. Ülger (2014). R. Wagner'de Müzik Felsefesinin Temelleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 203-220. <https://doi.org/10.17755/esosder.08947>

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu alışma sahne sanatçıları, konservatuvar öğrencileri ve sanata ilgili kişiler için sanat akımları arasında Romantizm Akımı'nı detaylı ve aynı zamanda akıcı bir şekilde anlatması ve Richard Wagner'in yaşamı, kişiliği, opera sanatına getirdiği yenilikleri ve tüm bunları eserlerine nasıl yansıttığını göz önüne sermesinden ötürü okurların ufuklarını açarak, çalışmalarında yardımcı olması açısından önem taşımaktadır.

1.3. Alanyazın

Bu bölümde romantik sözcüğü tanımlanarak, Romantizm Akımı'nın nasıl bir ortamda, hangi koşullarda, hangi eksiklik ve fazlalıkların sebebiyet vererek ortaya çıktığına dair bilgiler verilmiş, Romantizm Akımı'nın sanat ve sanatçılar üzerindeki süreci ve etkileri anlatılmıştır.

2. “ROMANTİZM” AKIMI

2.1. Romantik Sözcüğünün Tanımı

“Romantik” sözcüğünün kökü ‘Romans’tan gelir. Ortaçağ şövalyelerinin kahramanlık öykülerinin nesir veya nazım biçiminde anlatıldığı Latince eserler için kullanılan bu tabir zamanla ‘Ben’ kavramının, bireyseliğin gelişmiş hali olacaktır. Bir diğer anlamı da ‘kalıplardan kurtulan’ şeklindedir.⁶

2.2. Romantizm Akımı’nın Ortaya Çıkmasına Zemin Hazırlayan Tarihsel Kontekst

2.2.1. Fransız devrimi

1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali veya bilinen diğer adıyla Fransız Devrimi’nin sonuçları ve ortaya çıkan ilkeler, dünya tarihine yön vermiş olması açısından tarihin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Mutlak monarşinin yıkılıp yerine cumhuriyetin kurulması anlamına gelen Fransız İhtilali, aslında geç kalınmış bir burjuva destekli demokratik devrimdi. Çünkü monarşiyle yönetilen ülkede soylular, soylu statülerini korumaya çalışırken, ekonomik açıdan iyi durumda olan burjuva sınıfı daha fazla yükselemiyor ve söz sahibi olamıyordu. Bunların yanında halk, soyluları beslemek ve burjuvayı zengin etmek için çalışıp birde üzerine yüksek vergi ödemekten oldukça şikayetçiydi. Ek olarak, İngiliz-Fransız rekabeti Fransa’yı ciddi bir ekonomik krize sürüklemişti. Bozulan ekonomi özellikle tarımsal faaliyetlerden elde edilen vergilerle düzeltilmek istenmiş olsa da, o dönemlerde meydana gelen kötü hava şartlarından dolayı mahsul alamayan halk, isyan ateşi için kıvılcım çakmaya hazırды.⁷

Okuma-yazmanın yayıldığı, edebiyatın geliştiği, başka dillerde yazılan eserlerin çevirilerinin, matbaa desteğiyle daha kolay bir şekilde halk tarafından ulaşılabilir hale gelmesiyle okumada çeşitlilik ve akıcılık kazanılan bu dönemde, aydınlanmanın önde gelen filozoflarından Rousseau, Montesquieu, Voltaire gibi düşünürlerin fikirleri toplum içinde yayılırken, İngiltere ve Amerika’da insan hakları ve eşitlik gibi ilkelerin ortaya

⁶ E. İlyasoğlu (2009). *Zaman İçinde Müzik*. (9. Basım), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

⁷ Z. Ağdemir (2022). XVIII. Yüzyıl Fransa’sında Vergiler ve Vergi İsyanları. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1525-1544. <https://doi.org/10.25295/fsecon.1113253>.

çıkması ve bu fikirlerin Fransa’da da benimsenmesi üzerine Fransız Devrimi gerçekleşti. Monarşi yerini cumhuriyete bıraktı; egemenliğin krala değil, halka ait olduğu kabul edildi. Özgürlük, eşitlik, adalet, din, vicdan gibi kavramlar bu devrimle ortaya çıkarak kısa sürede tüm Avrupa’ya yayıldı.

2.2.2. Bir Ara Dönem “Sturm und Drang” (Fırtına ve Coşku)

Alman edebiyatında 1760’lı yılların sonlarında başlayıp Fransız Devrimi yıllarına kadar uzanan, adını Alman şair Friedrich Maximilian Klinger’in ‘Sturm und Drang’ isimli dramasından alan Fırtına ve Coşku Dönemi, ‘Deha Dönemi’ diye de adlandırılır. Özellikle yaşları 20 ile 30 arasında olan genç yazarların öncülük ettiği ve yaklaşık olarak 20 yıl süren bir edebi akımdır. Akımın kabul gören tanımlamasını ise, dönemin oyun yazarı Karl Georg Bücher “Schaum auf der Welle” yani “dalga üzerinde bir köpük olmak” şeklinde yapar.⁸

Bu hareket, düşünsel açıdan Aydınlanma Çağı’nın akılcılık hakimiyetine karşı bir tepki olarak doğar. Ancak, siyasi olarak aydınlanmayı tamamen ortadan kaldırma amacı taşımaz. Esas amacı, insanı tek boyutlu bir akıl mekanizmasına indirgeyen Aydınlanma Hareketi’nin yetersizliğini vurgulamak ve insanı birçok yönüyle ele almaktır. Jean-Jacques Rousseau’nun “Doğaya Dönüş” ideolojisinden esinlenerek, duygu, düşünce ve sezgilerine göre hareket eden “doğa insanı” profilini benimserler. Onlara göre yaşamın özünü yasalar ve kurallar değil, doğa belirliyordur. Alman edebiyatı’nda yeni bir dönemi başlatarak insan duygularını özgürleştirmeye odaklanan bu hareket, yaratıcı ve canlı bir dünya olduğunu kabul eder ve bu dünyada tamamen akla dayalı eğilimlere yer yoktur.

Dönemin yazarları her ne kadar önceden belirlenmiş basmakalıpları reddeden, kendilerine özgü, sezgisel yaklaşımlarla eserler vermeye başlamış olsalar da, Sturm und Drang Hareketi’nin diğer hareketlerden bütünüyle arınmış olduğunu söylemek doğru olmaz. Yukarıda da belirtildiği gibi aydınlanmayı veya kendinden önceki hareketleri tamamen ortadan kaldırma gibi bir amacı yoktur. Yalnızca Klasizm’i yapay bulan ve Aydınlanma’nın akılcılığıyla da kendini net bir şekilde ifade edemediğini düşünen dönem

⁸ <https://www.tumblr.com/sanatgundemi/90751863985/edebiyatta-f%C4%B1rt%C4%B1na-ve-co%C5%9Fku>

sanatçıları, bu yeni bakış açısıyla yola çıkarak sanat ve edebiyatta “Özgün Deha’yı” ararlar. Çünkü onlar için duygu ve düşünceler hayatın bir parçası olan somut gerçekler niteliğindedir. Bu nedenle eserler “yaşantılar” temelinde oluşur. Bireyin kendi doğası büyük önem taşır ve eserler çoğunlukla coşkuların, duyguların ifadesidir. Eserlerde birbirinden farklı duyguların coşkulu bir şekilde özgürce ifade edilmesi, yazarların dili kullanış biçimine de etki eder ve yapısal olarak bolca ünlem işareti, eksilteli cümlelere yer verilmiştir.

Rousseau, Hamann ve Herder dönemin sanat anlayışının oluşumunda büyük rol oynamışlardır. Hamann, “Sokratische Denkwürdigkeiten” adlı yazısında akılcı sanat anlayışını eleştirerek, yazarın duygu ve düşüncelerini eserine yansıtması gerektiğini vurgular. Ona göre kişi, kendi dehasına güvenmeli ve bu dehadan beslenen, akıldan ziyade kalbe öncelik veren eserler üretmelidir. Bu isimlerin yanı sıra Goethe, Schiller ve Lenz gibi yazarların da bu döneme etkisi ve katkısı büyüktür.

Sturm und Drang Dönemi, müzik alanında da Klasik Dönem’de bir dönüm noktası olmuş ve Romantik Müzik Akımı’nın temelini oluşturmuştur. Goethe’nin çok sayıda şiiri, bu dönemde 19. yüzyıl bestecileri tarafından bestelenmiş ve içlerinden günümüze kadar hala popülerliğini koruyan eserler, Franz Schubert’in bestelediği Gretchen am Spinnrade, Erlkönig ve Heidenröslein olmuştur.

2.3. Romantizm Akımı’nın Ortaya Çıkışı

Bu akım duygusallık, akıldışılık, içgüdü, heyecan, öznelcilik, sezgi, bilinçaltı, ifade özgürlüğü, yalnızlık, bireysellik, doğa sevgisi, ulusçuluk, yurtseverlik kavramlarını içerir.⁹ Romantizm etkisini göstermeye başlayınca klasik biçim etkilerini kaybetmeye başlamıştır. Tüm eserlerde artık romantik öğeler ağırlığını göstermiş, Klasizm ise kuralların katılığı içinde kaybolmaya başlamıştır. Bu dönemde ölümsüz yapıtlara imza atacak bestecileri tüm gücüyle beslemeye başlayan Romantizm bütün sanat dallarını etkisi altına almıştır.

⁹ M. Göktepe (2020). Romantizm Sanat Akımı ve Sanatçıları Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Arts*, 3(1), 45-66. <https://doi.org/10.31566/arts.3.005> ; F. Claudon, G. Tiber, K. Roschitz (Çev:Ö. İnce, İ. Usmanbaş) (1994). *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*. (2.Baskı). İstanbul:Remzi Kitabevi, 74.

Klasik Dönem'in dar kalıplı kurallarına başkaldıran Sturm und Drang akımı ardına gerçekleşen Fransız Devrimi; siyaset, ekonomi, kültür ve sanat alanları dâhil birçok alanda topluma dair ezberlerin bozulmasına ve eski düzenin hiçe sayılmasına neden oldu. Yaklaşık olarak 20 seneyi kapsayan Sturm und Drang yani Fırtına ve Coşku dönemi ardından, Romantik/Coşumculuk Akım ortaya çıktı¹⁰.

2.4. Romantizm Akımı'nın Özellikleri

Romantizm Akımı, Sturm und Drang döneminin de devamı niteliğinde olduğundan, Klasik Dönem'in katı kurallarını yıkmış ve "Tek kural, kuralsızlıktır" ilkesini benimsemiştir. Bu durum, sanatçıları hiç olmadıkları kadar özgür kılmıştır. "Sanat, sanat içindir." görüşü yıkılmış ve "Sanat, toplum içindir." görüşü benimsenmiştir. Bu nedenle toplumsal sınıf ayrımı da ortadan kaldırılarak, farklı sınıflardan hikayeler ve karakterler de artık işlenmeye başlanmıştır. Aşk ve doğa en çok işlenen konulardır. Sanatçılar özellikle doğadan ve insan doğasından ilham alır. Bu nedenle betimleme kullanımı önemlidir ve insanın duygu, düşünceleri de önemsenemeye başlanmıştır.

¹⁰ A. Hauser (1984). *Sanatın Toplumsal Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 60-61.

3. MÜZİK DIŞINDAKİ SANAT ALANLARINDA ROMANTİZM

Sanatın bütün dallarında “Romantizm” farklı biçimlerde kendini var etmiştir. Müzik dışında kalan sanat dallarından özellikle edebiyat ve resim ve heykel sanatında önemli sanatçılar ve eserler var etmiştir. Bu doğrultuda, müzik alanında Romantizm’e değinmeden önce bir etkileşim alanı kapsamında edebiyat, heykel ve resim sanatına damgasını vurmuş bazı sanatçı ve eserlere değinmek uygun olacaktır.

3.1. Edebiyatta Romantizm Akımı

Edebiyat tarihindeki dönemlerin ve akımların her biri kendine özgü bir etki bırakmıştır. Tüm sanat dallarını etkileyen Romantizm Akımı, edebiyat alanında da etkisini göstererek duygu, hayal gücü ve bireyselliği ön plana çıkarmıştır. “Almanya’da Klasisizm’e karşı uyanmış bir eğilimin Almanca deyişi olan ‘Die Romantik’ kelimesinden gelmektedir. Fransa’ya Madame de Staël tarafından, 15 yıl sonra sokulan bu kelime, 1800’lü yıllarda doğmaya başlayan yeni bir edebiyat hareketinin adı olmuştur”¹¹ Monarşik yapı sanat alanında Klasisizm ile kendini hissettirirken, bu düşüncüyü reddetme fikri edebiyat alanında Almanya’da ortaya çıkmış, İngiltere’de rağbet görmüş ve Fransa’da gelişerek artık kuralları konmuş bir akım haline gelmiştir. Victor Hugo ile birlikte büyük ün kazanan Romantizm, insanın yaratma özgürlüğü önündeki her şeye karşı durur. Fransız İhtilali bu mutlak monarşiyi yıktı. Kilisenin ve kralın hâkimiyeti sona erdi. Hürriyet ve eşitlik fikirleri, efendi-köle ilişkisine dayanan sistemi çökertti. Hürriyetçilikle birlikte ferdiyetçilik fikri de önem kazandı. Artık her insan bireydi. Halk bilinçlenmiş kendi kültürüne ve millî değerlerine yönelmişti.¹² Bu akımla birlikte ‘Ben’ kavramının ortaya çıkmasıyla, sanatçılar kendilerinin veya etraflarındaki sıradan insanların hayat hikâyelerini ön plana çıkarmaya başlamış ve her sınıftan insana hikâyelerinde yer vermişlerdir. Romantik dönem sanatçılarına göre, deha

¹¹ S. K. Yetkin (1967). *Edebiyatta Akımlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

¹² Ö. T. Kara (2010). “Toplumsal Olayların Etkisiyle Gelişen Üç Büyük Akımın Türk ve Dünya Edebiyatında İzleri”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 73-96.

akılda değil, yürektedir. “Klasik edebiyata göre akıl, her şeydi. Romantik edebiyatta ise duygunluk, bütün görüşleriyle her şey oldu.”¹³

Romantik yazarlar, sadece soylu kesime değil daha geniş kitlelere ulaşmak ister ve bu yüzden varlığı tüm yönleriyle ele alarak açıklamak isterler. Klasik yazarların aksine kendilerini gizlemeyip, kendini başkasına/karaktere yükleyerek kalbindekini, içindekileri tasvir eder. “Tanrı merkezli evren anlayışından, insan merkezli evren anlayışına geçişi ifade eder. Değerlerin kaynağı ve ölçüsü olarak kabul edilen insan, duyguları ile ön plana çıkmalıdır.”¹⁴ İkili insan diyalogları üzerinden, insanın çeşitli duygu durumlarını tüm açıklığıyla yansıtmayı hedefler. Toplumda çirkin, mutsuz, kaba, kötü niyetli kimseler yokmuş gibi davranmayıp sosyal hayatın betimlemesini de yaparlar. Victor Hugo’nun Notre-Dame de Paris(1831) adlı romanı bu durumun en belirgin örneğidir. Bu yapıt, türlerin harmanlanması ve güzel ile çirkinin birleşmesi konusundaki romantik kuramları yansıtır. Tip değil, karakter ve karakterin derinliği önemlidir ve bu yüzden duyguları, coşkuları tarif etmekte ucu açıktırlar. Bu temeller baz alındığında Romantik Dönem eserlerinde insanın içsel yolculuğu, hatıraları, aşkları, korkuları, karamsarlıkları, kırgınlıkları, hayalleri, arayışları gibi temalar görülür. Süsleme sanatını aktif olarak kullanırlar ve halkın konuştuğu gündelik dili tercih ederler.¹⁵

Romantizm’de ilk eserler tiyatro alanında verilir, daha sonra romanlarda da ön plana çıkmaya başlar. Victor Hugo’nun 1827 yılında yazdığı, İngiltere Kraliyet Ailesi’nin mensubu olma teklifi alan Oliver Cromwell adlı karakterin içinde yaşadığı çatışmaları anlatan Cromwell adlı tiyatro oyununun önsözü, romantizm akımının manifestosu olma özelliğini taşır.

İsviçre asıllı Jean-Jacques Rousseau, Eşitsizliğin Kökeni(1755) ve Toplum Sözleşmesi(1755) adlı yapıtlarıyla aydınlanma felsefesinin en önemli yazarlarından biri iken, aynı zamanda Aydınlanma Çağı’nı, Romantik Dönem’e geçiren bir köprü olarak da görülür. Sonraki yıllarda yayınladığı İtiraf(1782 ve 1789) ve Yalnız Gezenin Düşleri (1782) romanlarında ise Rousseau, Aydınlanma Çağı’nın düşünce ve kurallarından, toplum ve toplumsal uzlaşmadan vazgeçerek bireyi ön planda tutmayı savunur.

¹³ Yetkin, 1967, a.g.k., 30.

¹⁴ M. B. Şengül (2010). “Romanda Mekân Kavramı”, *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 3/11, 528-538.

¹⁵ (http-2).

Almanya’da ise 1750-1760’lı yıllarda doğan kuşak Aydınlanma Çağı’nın akılcılığını direkt terk etmiştir. Goethe’ye ait olan ‘‘Genç Werther’in Acıları’’ adlı kitap bu dönemin en önemli yapıtlarından biridir. Arkadaşının eşine aşık olan Genç Werther adlı karakterin, bu umutsuz aşkından ötürü depresyonlara girip sonunda intihar ettiği, tamamen bireysel bir hikayeyi işleyen bu kitapta, okuyucular yer yer kendi iç dünyalarından benzerlikler bulmuşlardır öyle ki, intihar edenler dahi olmuştur. Bu yapıt toplumda bir Werther Modası’nın doğmasına yol açmıştır.¹⁶

İngilizlerde ise birinci nesil Romantik yazar olarak William Blake, Sanayi Devrimi ile birden makineleşen hayatın içinde ruhen sıkışan insanların ve özellikle tarım sektöründe doğayla iç içe bir hayat sürerken, birden kendini makine yağlarıyla üstü başı kirlenmiş halde bulan çocukların hikayelerini anlattığı ‘‘ Masumiyet ve Tecrübe Şarkıları (Songs of Innocence and Experience)’’ adlı şiir kitabıyla ön plana çıkmaktadır. Bir diğer öncü yazar William Wordsworth ise eserlerinde genellikle doğayı önplana çıkararak yüceltmıştır. Tek kuralın, kuralsızlık olduğu, tüm sınırların kaldırıldığı bir dönemde dahi kullandığı nazım biçimi ve karakterleri işleme biçimiyle tartışmalara yol açan Lord Byron bu dönemde tüm zamanların en iyi şairleri arasına ismini yazdırır ve günümüzde herkes tarafından bilinen ‘‘Don Juan’’ adlı eser bu akımla doğar.¹⁷

Romantizm Akımı Türk edebiyatında da etkili olmuştur. Özellikle Victor Hugo’dan etkilenen Namık Kemal, bu akımın Türk edebiyatındaki önemli yazarlarından biridir.

Ayrıca hızlıca gelişen Sanayi Devrimi ekonomik açıdan ilerleme sağlasa da, doğa üzerinde oluşturduğu tahribat, sanatçıları ruhen çöküşe götürerek, doğanın önemini ve sevgisini artırır. Toplumla bağları zayıflayan, insan ilişkilerinde bulamadığı samimiyeti, huzuru, konforlu yalnızlığı ve rahatlığı doğada bulan sanatçılar, doğaya sığınır. Öyle ki dönemin yazarları bir çiçeğe, ağaca bile methiyeler düzmeye başlar. Romantizm Akımı, edebiyatta duygusal ifade özgürlüğünün ve bireyselliğin yükseldiği bir dönemin başlangıcını işaret eder. Bunlar dışında yaratıcılıkla birleşerek düş dünyası, dini, mistik ve mitolojik hikayeler de ilham verici alanlardır. Romantizmin etkileri hala günümüzde

¹⁶ (http-1).

¹⁷ M. Urgan (2011). *İngiliz Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

de hissedilmektedir ve edebiyatın zengin ve çeşitli bir şekilde gelişmesine katkı sağlamıştır.¹⁸

Fransa'daki temsilcileri Jean Jacques Rousseau'ya ait Toplum Sözleşmesi ve İtiraflar kitaplarının yanı sıra Victor Hugo'nun Cromwell, Akşam Şarkıları, Işıklar ve Gölgeler, Notr-Dame'ın Kamburu ve Kral Eğleniyor adlı kitapları da ayrıca öne çıkar. Almanya'da ise Goethe'nin Genç Werther'in Acıları'na ek olarak Egmont, Faust ve Friedrich Schiller'in Haydutlar, Wilhelm Tell gibi romanları ön plana çıkar. İngiltere'de William Blake'in beraberinde Lord Byron'un Don Juan adlı eserine ek olarak Childe Harold'ın Yolculuğu, William Wordworth'un Lirik Baladlar, Milli Bağımsızlığa ve Hürriyete Adanmış Şiirler, Gezi, Akşam Yürüyüşü ve Percy Bysshe Shelley'nin ise Ode to the West Wind, Prometheus Unbound gibi eserleri dönemi temsil eden önemli eserler olarak kabul edilirken Türk edebiyatında bu akıma dair Namık Kemal tarafından Vatan Yahut Silistre, Ziya Paşa tarafından Taht Kavgası ve Leyla Hanım tarafından Garipname gibi eserler yayınlanmıştır.¹⁹

3.2. Heykel Sanatında Romantizm Akımı

Heykeller, taş veya başka bir malzemenin ustaca şekillendirilmesiyle ortaya çıkan sanat eserleridir. “Romantik dönemde heykel, tam anlamıyla özerk olan müzikten ya da betimleme sanatında meydana gelen Barok patlamasından sonra sınırları kesinlikle belli bir yüzeye giderek kapanan resimden tamamen farklı bir biçimde gelişme göstermiştir. Klasik Çağ'da heykel için herhangi bir özerklik söz konusu değildi.”²⁰ Mazinin, doğanın ve insan doğasının, duyguların ön plana çıktığı Romantik Dönem'de, öncesinde mimariye bağımlı olarak yapılmış olan büstler, prens ve kral heykelleri; baş kaldır, direniş, eşitlik ve özgürlük gibi kavramların da alevlenmesiyle önemini yitirerek evlerde bulunan dekor haline gelmiştir. Bu dönemde heykellerin yüzlerinde, duruşlarında bir takım ifadeler mevcuttur.

¹⁸ (http-1).

¹⁹ (http-1).

²⁰ F. Claudon, G. Tiber ve K. Roschitz 1994, *a.g.k.*, s. 74-80.

Görsel 1: Bertel Thorvaldsen, “Christus” (1833)

Kaynak: <https://kavrakoglu.com/cagdas-sanata-varis-7-romantizm-4/>

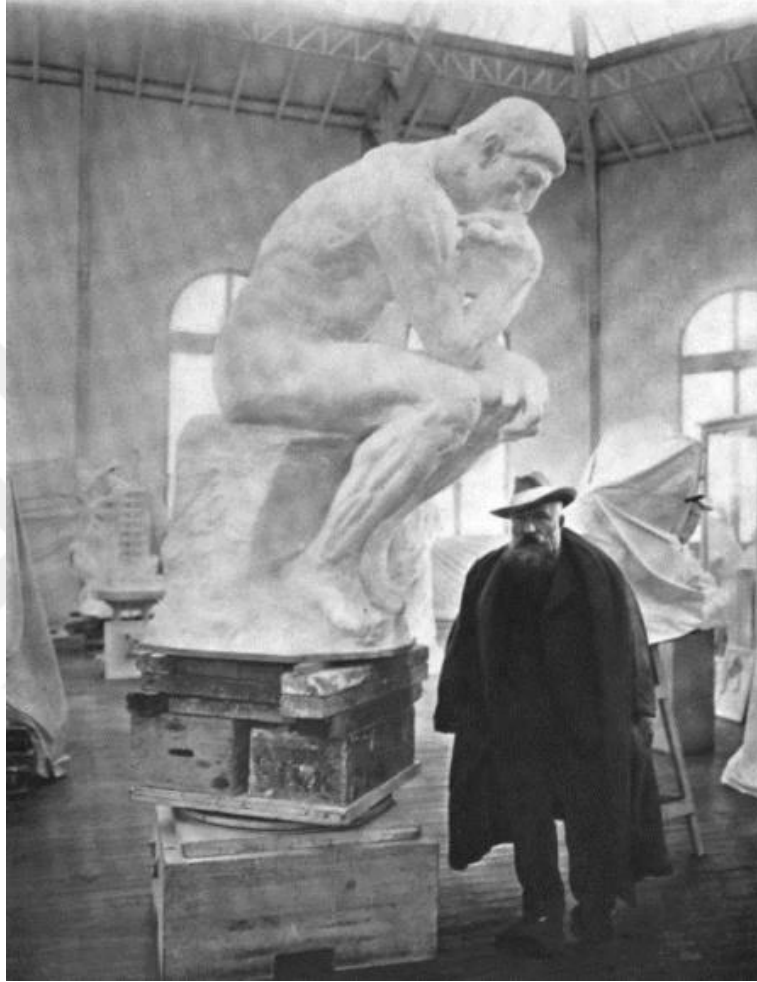
Bertel Thorvalsen, İsa heykelini (Görsel 1) İlk Çağ estetiğinde şekillendirmiştir fakat duruşu farklıdır. Hafif eğilmiş ve karşısına gelip, kendisine bakanlara kollarını uzatmıştır. Bu duruş pozisyonu, sevgi ve merhamet dolu bir kucaklama hissi uyandırmaktadır. Romantik Dönem öncesindeki çağlarda böyle bir heykel tasarımı düşünülemezdi. Fakat bu dönemde heykeltıraşlar kural haline gelmiş formlara göre yaratımlar yapmak yerine, heykellere hareket ve duygular katarak bir taşın/sert maddenin bile hayat dolu, hissiyat aktarabilme özelliğine sahip olduğunu kanıtlamışlardır. Estetik değerın yanı sıra hikaye anlatma özelliği olan heykeller aşk, sevgi, romantizm, hüzn, karmaşıklık, korku, endişe gibi evrensel temaları da betimleyerek, esere tanık olan kişinin kendisini de hikayenin içinde bulabileceği duygusal bağlar kurar²¹.

Romantik Dönem denilince akla ilk gelen heykeltıraş Auguste Rodin ve ilk heykel ise kendisine ait olan “Düşünen Adam” heykelidir (Görsel 2).²² Cehennem Kapısı adındaki bir projesini için kapının üzerine yerleştireceği figürlerden biri olarak düşündüğü bu heykeli ilk başta “Şair” olarak adlandıran Rodin, ilerleyen zamanlarda diğer figürlere de bakıp, nasıl devam edeceğini düşünürken, kendinin bu halini betimlemeye karar verir ve böylece üzerinde ilerlediği çalışma Düşünen Adam heykeline

²¹ <https://kavrakoglu.com/cagdas-sanata-varis-7-romantizm-4/> (Erişim tarihi: 10.05.2024).

²² <https://www.sanatinoykusu.com/francois-auguste-rodin/> (Erişim tarihi: 10.05.2024).

dönüşür. Düşünmenin insan üzerindeki ağırlığını, hayattan soyutlanmışçasına dalıp gitmeyi ve ayrıca konsantrasyon ve çaba gerektiren yorucu bir eylem olduğunu tasvir eden bu heykel, geçmişten bugüne felsefenin de bir simgesi olmuştur.²³

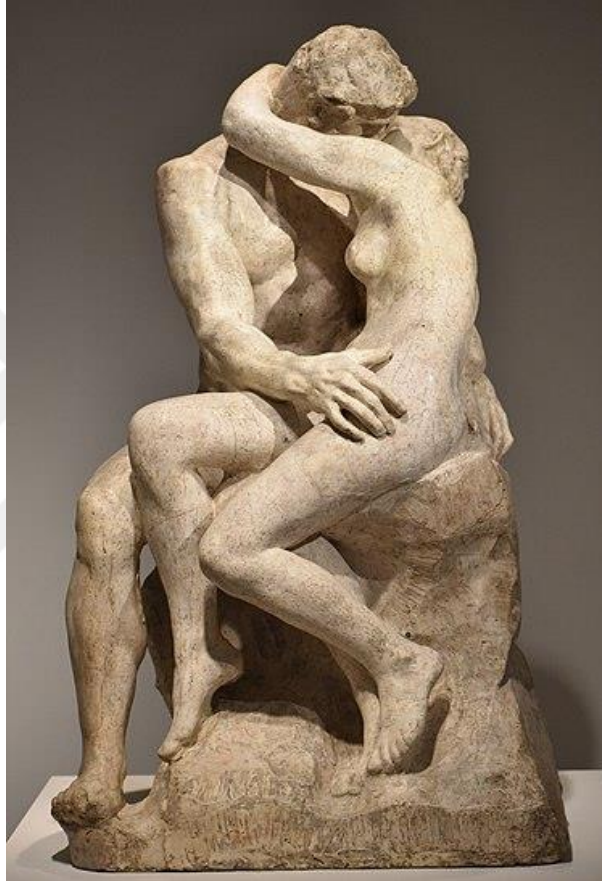
Görsel 2: *Düşünen Adam Heykeli ve Auguste Rodin (1880)*

Kaynak: https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Auguste_Rodin_and_his_Statue_%22Le_Penseur%22.jpg

Rodin'ın Romantik tarzdaki bir diğer eseri, Dante'nin İlahi Komedya'sında bahsi geçen yasak aşktan esinlenerek yaptığı "Öpücük" heykelidir (Görsel 3). Heykeldeki çift 13. yüzyılda yaşamış soylu İtalyan kadın Francesca da Rimini ve adam figürü ise, Rimini'nin kocasının erkek kardeşi Paolo Malatesta'dır. Heykelde, iki aşkın okudukları bir kitap sonrası aşklarının alevlendiği an tasvir edilmiştir. Aşıklar, öpüşmek üzereyken

²³ <https://www.arkhesanat.com/auguste-rodin-kimdir/> (Erişim tarihi: 10.05.2024).

Francesca'nın kocası tarafından yakalanır ve orada hayatlarına son verilir. Aynı mezara birlikte gömülen bu aşıkların hikâyesi, 19. yüzyıl sanatçıları tarafından sıklıkla işlenen bir tema olmuştur. Karşıdan bakıldığından öpüşen bir çift olarak görülen bu heykele, yakından veya farklı bir açıdan bakıldığında kavuşamamış olan bu çiftin, Paolo ve Francesca'nın, dudaklarının da buluşmadığı görülür.²⁴

Görsel 3: *Auguste Rodin, “Öpücük” (1886)*

Kaynak: [https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96p%C3%BCc%C3%BCk_\(Rodin_heykeli\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96p%C3%BCc%C3%BCk_(Rodin_heykeli))

Dönemin önemli heykeltıraşları ve eserleri olarak Antonio Canova'nın Aşk Tanrısı ve Pyskhe, Stuartların Mezarı, Antoine-Auguste Preault'un Ofelya, Anton Dominik Frenkorn'un Avusturya Arşidükü Karl, François Rude'nin Kaplumbağalı Napolili

²⁴ (http-3); (http-4).

Balıkçı, Jean Antonie Houdon'un Voltaire, Aime Jules Dalou'nun Britanyalı Köylü Kadın adlı heykelleri öne çıkar.²⁵

3.3. Resim Sanatında Romantizm Akımı

“Klasizm’in temel öğeleri kendi içinde soyluluk, akılcılık, uyum, açıklık, sınırlılık, evrensellik, idealizm, denge, ölçülülük, güzellik, görkemliliklerdir.”²⁶ Çünkü dönemin burjuvaları evlerinin duvarlarına asabilecekleri şatafatlı manzara ve kendilerinin görkemli portrelerini talep etmekteydi.

Örneğin Leonardo Da Vinci'nin resmettiği dünyaca ünlü Mona Lisa tablosu (Görsel 4), Rönesans Dönemi'ne ait fakat klasikleşmiş bir eser olarak akımın en önemli öğelerindendir ve hatta o dönemin içinde gerçekleştirilmiş bir başkaldırı olarak da rivayet edilir. Çünkü yukarıda belirtildiği üzere soylular ve burjuvaların talepleri üzerine portreler çizilirken, ilk defa tanınmayan, soylu veya burjuva olmayan birinin portresi resmedilmiştir.²⁷

Görsel 4: Leonardo Da Vinci, “Mona Lisa” (1503-1519)

Kaynak: <http://anadolusanat.org/resim/monalisa.html>

²⁵ <https://www.sanatsanat.com/romantizm-ve-heykelde-duygu-ifadesi/> (Erişim tarihi: 10.05.2024).

²⁶ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Klasisizm/> (Erişim tarihi: 01.08.2024).

²⁷ E. H. Gombrich (1997). *Sanatın Öyküsü*. (16. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

1780’de başlayan ve Fransız Devrimi ile hareketlenen Romantizm Akımı, 19. yüzyılın başlarında en üst seviyelerine ulaşmıştır. Romantizm aynı zamanda Fransa’da da Klasisizm’in karşı savı olarak ortaya konulmuş; Klasisizm, bireyin akıl ve düşünce sistemini ve daha maddeselliği baz alırken, Romantizm’de doğayı, bireyin iç dünyasını ve hayal gücünü ortaya çıkarma imkanı sunulmuştur.

Terminolojik olarak hayatımıza giren Romantizm, resim sanatı alanında, romana benzeyen, inanması güç, olağanüstü sahnelerin betimlenmesine yönelik kullanılmıştır. Romantik resimler, ressamın iç dünyalarına, hislerine odaklandıkları resimlerdir. Kendilerinden sonra gelecek olan akımların temelini oluşturur. Francisco Goya, Eugene Delacroix, Caspar David Friedrich, Joseph Mallord William Turner gibi Romantik dönemin önde gelen ressamı, yaptıkları resimlerle aynı zamanda Empresyonizm ve Ekspresyonizm akımlarını da etkileyerek modern sanatın temelini atmışlardır.²⁸

Klasik ve Neo-klasik dönemlerde genellikle Antik Roma’dan veya Antik Yunan’dan hikayeler resmedilir. Bu nedenle tabloda anlatılmak istenen şey nettir. Çünkü tarihte olan bir şey resmedilmiştir. Aynı zamanda tablodaki mekan bilgisinden yine tarih bilgisi çıkarımı yapılabilir.

Görsel 5: Raffaello Sanzio, “Atina Okulu” (1509-1511)

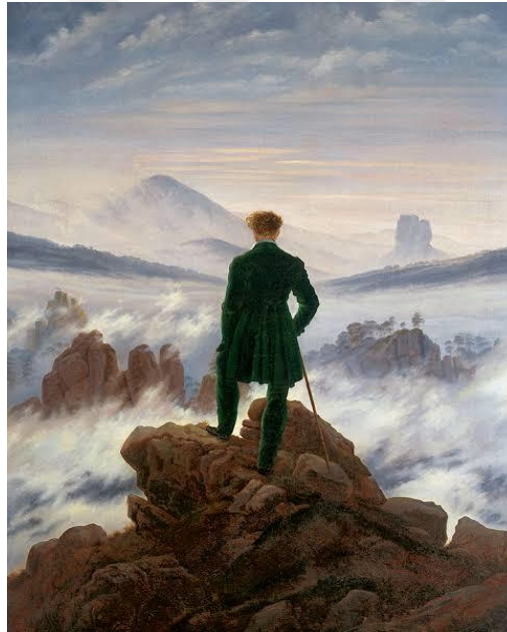
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:%22The_School_of_Athens%22_by_Raffaello_Sanzio_da_Urbino.jpg

²⁸ <https://www.kitaptansanattan.com/romantizm-akiminin-en-unlu-10-resmi/> (Erişim tarihi: 15.05.2024).

Ressam Raffaello Sanzio'ya ait olan Atina Okulu adlı tablo da Rönesans Dönemi'nde resmedilip klasikleşmiş ve akımın öncülerinden olan bir resimdir (Görsel 5). İçinde anlatmak istediği birçok mesaj gizli olan resimde düşüncelere yer vardır fakat duygudan eser yoktur. Klasik Dönem'in gerektirdiği ışık, gölge, simetri, soyluluk, denge, ölçülülük, güzellik, görkemlilik gibi tüm kavramları içinde barındırır. Görseldeki mekan bize bir tarih aralığı verir ve bu tarih aralığı da, o dönemle ilgili bilgi sahibi olarak, tabloyu çözümlememiz için yeterlidir.²⁹

Fakat romantik resimlerde ise zaman ve mekandan kaçınma vardır. Romantik Dönem'de, olanı resmetmekten ziyade duyguların dışı vurumu da önemsenir. Portre sevdası tüketilmiştir, çizilme durumlarında kişinin sevinçleri, sancıları gibi duygu durumlarını yansıtmak daha önemli hale gelmiştir.

Romantik Resim denilince akla ilk gelen eser ressam Caspar David Friedrich'in resmettiği, "Bulutların Üzerinde Yolculuk / Sis Denizinde Amaçsızca Dolaşan Adam" (Der Wanderer über dem Nebelmeer) tablosudur (Görsel 6).

Görsel 6: Caspar David Friedrich, "Bulutların Üzerinde Yolculuk" ya da "Sis Denizinde Amaçsızca Dolaşan Adam" (Der Wanderer über dem Nebelmeer) (1818)

Kaynak: <https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Caspar-David-Friedrich/51517/Sis-Denizinin-%C3%9Czerindeki-Gezgin.html>

²⁹ <https://www.sanattarihiplatformu.com/atina-okulu-the-school-of-athens716.html> (Erişim tarihi: 16.05.2024).

Dünya genelinde devrimlerin içine doğmuş, çocukluğu ve gençliği Sturm und Drang Dönemi edebiyatıyla geçmiş, bulduğu her fırsatta arkadaşlarıyla kırlarda yürüyüp doğa gezileri yapmış ve genç yaşta annesi ile kardeşini kaybetmiş olan Caspar, resimlerinde genellikle doğanın mistik ve büyüleyici yönüyle birlikte insanın yalnızlığını işler. Bulutların Üzerinde Yolculuk en bilinen eseriymken Yalnız Ağaç, Yalnız Bir Kıyıda Ayın Doğuşu, Deniz Kenarındaki Keşiş gibi resimleri de vardır.³⁰

Resmedildiği dönemde ilgi görmese de teknolojinin gelişimi ve bireyselliğin artışı ile yalnızlaşan insanlar için bu eser daha da değerli olmaya başlamıştır ve en önemli nokta şudur ki, bulutların üzerindeki yalnız adam figürü herkese farklı duygular hissettirir. Kimi figürü yaşamla ölüm arasında bir yerde yorumlarken, kimi en tepede olmanın ve orada esen rüzgarın insan bedenini ferahlatarak yenilediği düşüncesindedir. Kimi en tepede olmanın bir anlam ifade etmeyeceğini çünkü sislerden hiçbir şeyin görünmediğini düşünürken, kimi toplumdan uzakta bireyin var oluşunun resmedildiğini düşünür. Bu kadar farklı fikirlerin, çıkarımların olabilmesi eseri yoruma açık hale getirir çünkü figürün yüzü görünmüyordur. Sanatçı bu tablosu için “Doğayı tam olarak düşünmek ve hissetmek için yalnız kalmak zorundayım. Ressam, sadece önünde olanı değil, aynı zamanda kendi içinde ne gördüğünü de resmetmelidir.” demiştir.³¹ Doğanın ve insan doğasının önemsendiği Romantik Dönem’in resim alanındaki en başarılı ve bilinen örneğidir.

Ayrıca Romantik Dönem ressamlarının geçmiş, tarih, yıkıntı, harabe tutkuları vardır. Caspar David Friedrich de yalnızlık temalı resimlerinden sonra hayatının son on yılına denk gelen döneminde ölüm hissini çağrıştıran melankolik harabeler, kayalıklar, uçurumlar, yapraklarını dökmüş dallarında kargalar olan ağaçlar resmetmeye başlamıştır (Görsel 7).

³⁰ (http-7).

³¹ <https://www.artsy.net/gene/figure-from-the-back-ruckenfigur> (Erişim tarihi: 02.08.2024).

Görsel 7: Caspar David Friedrich, 'The Abbey in the Oakwood' (1809-10)

Kaynak: <https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Caspar-David-Friedrich/104116/Oakwood'daki-Manast%C4%B1r.html>

Romantik ressamların doğayı resmettikleri tabloları, Neo-klasik Dönem'deki resimler gibi fotoğrafik gerçeklik görünümde olmaz, uçucu veya daha belirgin fırça darbeleri gibi serbest fırça darbeleri kullanırlar. Örneğin Romantik Resim'in öncülerinden William Turner'a ait olan bu Gün Batımı resmini (Görsel 8), William Turner yalnızca gün batımını görmemiz için yapmamıştır. Uzun yıllar bir arada yaşadığı babası ve ağabeyini kaybettikten sonra, sıranın kendisine geldiği düşüncesiyle çizmiştir.³² Romantizm Akımı'nda bir manzara resmi, sadece bir manzara resmi değildir. "Romantik fikirler çoğunlukla birbirlerine benzemezler, mantıkî olarak bağımsızdırlar, ve bazen de neticeleri itibariyle esasen birbirlerine zıttırlar."³³

³² <https://www.sanatinoykusu.com/joseph-mallord-william-turner/> (Erişim tarihi: 10.05.2024).

³³ A. O. Lovejoy (1941). "The Meaning of Romanticism for the Historian of Ideas," *Journal of the History of Ideas*, 2 , 257-278.

Görsel 8: *William Turner, “Sunset” (Gün Batımı) (1830)*

Kaynak: <https://www.william-turner.org/Sunset.html>

Bakıldığında insana huzur veren gün batımı, bu tabloda hayatın sonlanışını, ölümü temsil etmektedir. Net olmayan görüntü, hızlı ve uçucu fırça darbeleriyle oluşturulan mistik atmosfer, karmaşık hislerin bir ürünüdür.

Doğanın önemli bir unsur olduğu Romantik Dönem’de huzur verici doğa manzaralarını tercih eden J. Constable Saman Arabası (Görsel 9) gibi resimlerin yanı sıra Ayvazovsky’nin eserinde olduğu gibi doğanın kudreti, insana karşı üstünlüğünü anlatan (Görsel 10) temalar tercih edilmiştir.³⁴

³⁴ Hauser 1994, a.g.k., 196-197.

Görsel 9: John Constable, “*Saman Arabası*” (1821)

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:John-constable-the-hay-wain.jpg>

Görsel 10: İvan Ayvazovski, “*Fırtınada Kazazedeler*” (1889)

Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2019/12/ayvazovski-firtinada-kazazedeler.jpg>

İnsanlar kayıklarıyla, gemileriyle okyanusun ortasında minyatür şeklinde görülmektedir. Sanat tarihinde Romantik Dönem denildiğinde akla gelen en temel konulardan biri Vezüv Yanardağı'nın patlamasıdır. Doğal afetler arasında Vezüv Yanardağı patlaması, doğanın insana karşı üstünlüğünü görkemli bir şekilde sembolize etmek açısından güzel bir kompozisyonudur. (Görsel 11)

Görsel 11: *Joseph Wright of Derby, “Vesuvius from Portici” (1771)*

Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/joseph-wright/vesuvius-from-portici>

İnsan doğasının karanlık ve aydınlık yanlarının özgürce yansıtılmaya başlandığı bu dönemde aşk temalarına dair resimlere de sıkça rastlanılır. (Görsel 12)

Görsel 12: Francesco Hayez, “ Il bacio ” (Öpücük) (1859)

Kaynak: https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:El_Beso_%28Pinacoteca_de_Brera,_Mil%C3%A1n,_1859%29.jpg

Yukarıda belirtildiği gibi Romantik terimi, romana benzeyen sahnelerden türemiştir. Bunun çıkış noktası Fransız İhtilali'dir. Avrupa'nın dört bir yanına hızlı bir şekilde yayılan milliyetçilik hareketi ile birlikte bütün milletlerde kendi ulusal kimliğine kavuşma arzusu oluşmuştur. Doğal olarak her ulus kendi kimliğiyle, kendi diliyle bir yol, bir anlatım şekli bulmuştur. Bu nedenle Romantizm Akımı'na dair eserler Almanlar'da farklı, Fransızlar'da farklı, İspanyollar'da farklıdır. Akımın ortaya çıkışının sembol eseri olarak gösterilen tablo ise Eugene Delacroix'in “Halka Liderlik Eden Özgürlük” adlı tablosudur (Görsel 13). Fransız İhtilali'nden ziyade, 1830'da Paris'te monarşinin restore edilmesi ve halkın kazanımlarının geri alınmasına karşı halkın isyanı bir nevi Fransız İhtilal ruhunun yeniden canlanması ve özgürlük temasının romantize edilmesiyle kendini ifade etmektedir.³⁵

Romantik sanatta kahramanlık, milliyetçilik ve dram konuları önemliydi. Eugène Delacroix'in bu tablosundaki bir elinde Fransız bayrağı taşıyan, yüzü halka dönük olan kadın özgürlüğü ve eşitliği temsil eder. Diğer elinde tuttuğu tüfek, kadının sol tarafında bulunan Delacroix'in Victor Hugo' nun Sefiller romanındaki Gavroche karakterinden

³⁵ H. Arıkan (2016). “Resimlerarası Alıntı Bağlamında Eugene Delacroix'in “Halka Yol Gösteren Özgürlük” Adlı Eserinin Yeniden Yorumlanması”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), 49-60.

esinlenerek çizdiği ellerinde tabanca tutan şapkalı çocuk, beyaz gömlekli fabrika işçisi ve diğer insanlar ise isyanı, başkaldırıyı ve direnişi sembolize eder. Sağ alttaki ölü askerler, yenik düşen 10. Charles hükümdarlığını temsil ederken, sol alt köşedeki yarı çıplak figür özgürlük ve sosyal adaleti sağlamak için feda edilenleri anlatır. Renk, biçim ve konulara yaklaşımıyla Romantizm'in en dikkat çeken sanatçılarından olan Delacroix bu resminde belirgin fırça darbeleri ve renklerin yoğunluğuyla duyguların coşkunu hissettirir.³⁶

Bu tablo anlattıklarıyla sadece Fransa'da değil, tüm dünyada devrimin en belirgin ikonik sembolü haline gelmiştir.

Görsel 13: Eugène Delacroix, “La Liberté guidant le peuple” (1830)

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Frans%C4%B1z_Devrimi%27nin_etkileri

Döneminin Fransız sanatçılarından Frédéric Auguste Bartholdy, Delacroix'in bu tablosundan esinlenerek bir heykel tasarlamıştır. Süveyş Kanalı'nın inşaa projesi için bir Özgürlük Anıtı olarak tasarlamış olsa da gerçekleşmeyen projesinin taslağını sonrasında, “la Liberté éclairant le monde” (Dünyayı Aydınlatan Özgürlük) adını verdiği New York

³⁶ S. Pınarbaşı (2016). “Halka Önderlik Eden Özgürlük: Alegori, Edebiyat ve Gerçeklik”, *Art-Sanat Dergisi* / 9, 121-142; T. Prideaux (1966). *The World of Delacroix 1798-1863*. New York: Time-Life Books.

limanı girişinde bulunan “Özgürlük Anıtı” için kullanmıştır (Görsel 14).³⁷ Fakat, Amerika Birleşik Devletleri yetkilileri kadın figürünün yarı-çıplak görünümde olmasını uygun bulmayıp, değişiklikler yaparak açık yerlerin kapatılmasını talebinde bulunmuşlardır.

Görsel 14: Bartholdy, “Özgürlük Anıtı” – İlk Hali ve son hali (1871)

Kaynak: <https://twitter.com/BVRAY/status/669781743654846464>

Zeki Faik İzer’in bu resminde Eugene Delacroix’e ait “Halka Yol Gösteren Özgürlük” tablosundan esinlendiği açıktır (Görsel 15). İzer de aynı Delacroix gibi, eseri bir üçgen, piramit yapı üzerine inşa etmiştir³⁸.

³⁷ <https://www.musee-bartholdi.fr/sites/museebartholdi/files/2021-09/La-vie-d-un-sculpteur-pas-comme-les-autres.pdf> (Erişim tarihi: 18.04.2024).

³⁸ Arkan 2016, a.g.k., 54.

Görsel 15: Zeki Faik İzer, “İnkılâp Yolunda” (1933)

Kaynak: <https://medium.com/consensusturkiye/delacroix-ve-zeki-faikte-i%CC%87nk%C4%B1lab%C4%B1n-i%CC%87zd%C3%BC%C5%9F%C3%BCm%C3%BC-43ff2d28a112>

Bir başka Romantik dönem eseri olan bu tabloda (Görsel 16), Fransa’nın başına geçen Napolyon’un Akdeniz’e ulaşmak için İspanya ve Portekiz’i işgal etmesiyle başlayan direnişi resmetmiştir Goya³⁹. Resimde kanlar içinde yatan cansız bedenler, azınlığa karşı oldukça kalabalık halde silah doğrultan askerler, korkan insanlar ve kaybedecek hiçbir şeyi kalmamamışçasına hüznü bakışları, bembeyaz gömleğiyle kollarını açarak kendini siper eden ya da teslim olan bir adam figürü görülmektedir. Duyguların yoğunluğunu vurgulamak adına pastel boyayı tercih eden ressamın bu eserinde de diğer Romantik eserler gibi net kanılara varmak mümkün değildir. Beyaz gömlekli adam figürü canını mı teslim ediyor, canını kurtarmak için teslim mi oluyor yoksa diğerlerini korumak adına kendini siper mi ediyor sorularının cevapları yoruma açıktır. Haliyle resimle ilişkiye giren kişilerde de bıraktığı etkiler çeşitli olmaktadır.⁴⁰

³⁹ <https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-g/goya-lucientes-francisco-de/francisco-de-goya-lucientes-madrid-ayaklanmasinda-kursuna-dizilenler-370/> (Erişim tarihi: 10.06.2024).

⁴⁰ (http-13).

Görsel 16: *Francisco Goya, “El tres de mayo de 1808 en Madrid” (1814)*

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/3_May%C4%B1s_1808

4. MÜZİKTE ROMANTİZM AKIMI

“Bağımsız-özgür sanatçı kavramı Romantik Dönem’de ortaya çıkmıştır. Buradaki ölçüt, söz gelimi Bach, Haydn, Mozart’ın sipariş üstüne yapıt vermesi ya da yapıtlarının seslendirilmesi-sahnelenmesine gereksinim duymaları, oysa romantiklerin (Beethoven dahil) bu tip kaygı duymamalarıdır. Örnek olarak yine Wagner verilir. Bestecinin kendi anlayışına göre biçimlendirdiği operalarını, sahnelenme olasılığının azlığına karşın yine de yazması gösterilir. Bu romantik dönem sanatçılarına yaratma özgürlüğü veren temel unsurdur.”⁴¹

Romantizm Akımı ile birlikte müzikte, önceki çağların müziğinden daha farklı özellikler ortaya çıkmıştır. Diğer sanat alanlarında olduğu gibi, Romantizm’in temel taşları olan doğa sevgisi, mistik ve mitolojik olaylar, milliyetçilik ve bireysellik, insanın duygu durumlarının önemsinmesi gibi kavramların yanı sıra biçimde, armonide ve ritimde de değişiklikler gerçekleşmiş, besteciler kendilerini bu alanda özgür kılarak, Klasik Dönem’in eski kurallarını hiçe saymıştır. 19. yüzyıl müziği, edebiyatla doğrudan ilişki içine girer. Bu durum senfonik şiirler, karakter parçaları, lirik şarkılar ve senfoniler gibi yeni müzik formları ortaya çıkarmıştır. Senfonik şiir müzikte bir konu, olay ya da şiirsel içerikli metinden kaynaklanan ve bu temel üzerine yazılmış orkestral bir formdur.

Bu dönemde senfonik şiirin öncüsü Franz Liszt’tir. Liszt bir konu, metin ya da şiirsel temel üzerine bestelenmiş orkestral form olan senfonik şiirin ilk örneklerini bestelemiştir. Aynı zamanda Goethe’nin de sayısız şiirinin yer aldığı, birçok şiiri müzikle beraber şarkı haline getirerek sayısız lied besteleyen Franz Schubert de dönemin öncü bestecilerindendir. Romantik Dönem sanatçılarının beslendiği en büyük kaynak olan doğa için, Robert Schumann, 3 numaralı Ren Senfonisi ve Ludwig van Beethoven’ın 6 numaralı Pastoral Senfonisi önemli eserlerdendir.

Mistik, doğaüstü kavramlara yer verilen eserler arasında her ne kadar Romantik Dönem bestecisi olmasa da Romantizm Akımı özellikleri taşıdığı için Wolfgang

⁴¹ F. Kutluk (1997). *Müziğin Tarihsel Evrimi*. İstanbul: Arkadaş Yayınevi.

Amadeus Mozart’ın Don Giovanni Operası ve İgor Stravinsky’nin Hovardanın Sonu adlı operası örnek verilebilir.

Bunların yanı sıra Chopin tarafından bestelenen halk danslarıyla, Mazurka, Polonaise gibi formlar ortaya çıkarken, duygu yoğunluğu yüksek Fantasia, Romance, Ballade, Nocturne gibi formlar da bu dönemde dünya müziğine eklenmiştir.

“Müzik cümlelerinin yoğun duygularla ağırlaştığı, bazen süslü, bazen ise çok daha yalın ifadelerin kullanımı üslubun belirleyici özellikleri arasında sayılabilir. Ritimlerde, armonilerde, modülasyonlarda, kromatizm kullanımında, nüanslarda, tematik anlatım ve sesin yorumunda zıtlık ilkesi her zaman ön plandadır. Amaç, dinleyiciyi bulunduğu yerde türlü heyecanlara, duygulara, şaşkınlıklara, acıya, arzulara, sevk etmektir.”⁴² 19. yüzyılda Romantizm Akımı etkisiyle müzikte klasik biçim neredeyse kaybolmuştur. Büyük senfonilerde majör tonlar yerine minör tonlar hakimdir. Klasik Dönem’de belirlenen ton doğrultusunda ilerleyen müzik, kompozisyonun finalinde de aynı tonda biterken; Romantik Dönem bestecileri için aynı kalıplar geçerli olmadığından, dönemin bestecileri armoni ve ritimde içlerinden geldiği gibi değişiklikler yapabilirler. Bunun en büyük örneği Ludwig Van Beethoven’a ait olan 3 numaralı Eroica Senfonisi iken, Beethoven etkisi altında olan Robert Schumann’ın 3 numaralı Ren Senfonisi bir diğer örnektir.

“Kendilerini özgür kılan dönemin sanatçıları aynı zamanda stil konusunda da kendi tarzlarını oluşturmuşlardır. Örneğin dönemin en önemli enstrümanı olan piyanoda, Frederic Chopin ve Franz Liszt en önemli iki isimdir. Chopin, yumuşak bir çalma biçimine sahipken, Liszt daha sert bir teknikle enstrüman üzerindeki becerilerini göstermeye yönelik eserler üretmiştir.”⁴³

Romantik Dönem’in en önemli isimleri, dönemin başlangıcı sayılan Ludwig van Beethoven ve bitişi sayılan Richard Wagner olmuştur.

⁴² İ. Boran ve K. Y. Şenürkmez (2007). *Kültürel Tarih Işığında Çoksesli Batı Müziği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

⁴³ M. Aliyeva (2022). Frederic Chopin ve Franz Liszt’in Piyano Müziğinde Etüt. Yıl-Sayı: 2022-Year: 15 - Number: 89, Sayfa Sayısı: 195-214.

4.1. Müzikte Klasik Dönemden Romantik Döneme Geçiş: Ludwig Van Beethoven, 3 Numaralı Eroica Senfonisi

“Beethoven’ın yaşamı üç yaratıcı dönemde incelenir. Birinci dönemde Haydn ve Mozart geleneğine bağlıdır. 1795-1802 yıllarını kapsayan bu dönemin ürünleri arasında Pathetique, Ay ışığı, Waldstein gibi çok sayıda piyano sonatı için ilk üç konçertosu ve ilk iki senfonisi seçilir. 1802-1817 arasında yer alan ikinci dönem Eroica senfonisi ile başlar. Bu eserlerde Beethoven yabancı etkilerden arınmıştır. 4. ve 5. Piyano konçertoları, op.53’ten başlayan piyano sonatları, op.59, op.74, op.95 katalog numaralı yaylılar dördlüsü, Do Majör Missa, Fidelio operası, op.61 keman konçertosu, Coriolan ve Egmont uvertürleri bu dönemin ürünleri arasındadır.”⁴⁴

Klasik Dönem’den Romantik Dönem’e geçiş, Ludwig Van Beethoven’ın 3 numaralı Eroica Senfonisi ile gerçekleşmiştir. Aslında Klasik Dönem bestecisi olarak bilinen Beethoven, bestelediği bu senfoniyle Klasik Dönem kurallarını aşarak, Klasik Dönem ile Romantik Dönem arasında bir köprü olmuş ve sonrasında Romantik Dönem bestecisi olarak tarihe geçmiştir. Eroica Senfonisi klasik müzik dünyasında büyük değişiklikler yaratmış ve senfoni besteciliğini kökünden değiştirmiş bir eserdir. Beethoven, bu senfoni ile bestecilik kariyerinin “orta bölümüne” girmiş sayılır, bu yüzden oldukça önemli bir başyapıttır.⁴⁵

“Bestelemiş olduğu 2 numaralı senfonisinin ardından 1802 yılında bestelemeye başladığı 3. senfonisinin bestelenme süreci yaklaşık iki sene kadar sürdü. Bu yıllar dünya genelinde oldukça kritik zamanlardı çünkü Napolyon Savaşları ateşli bir şekilde sürüyordu. Beethoven, demokratik fikirlerinden ötürü Napolyon Bonaparte’ye büyük saygı duymaya başlamıştı ve hatta takipçisi oldu. Beethoven’a göre Napolyon, Avrupa’daki monarşileri yıkacak ve özgürlük getirecekti. Bu duyulan saygı ve hayranlığın üzerine 3 numaralı senfonisini Napolyon’a ithaf etti ve eserin adını “Bonaparte” olarak belirlemişti.”⁴⁶

“Senfoninin günümüze ulaşan bir kopyasında, üstü çizilmiş, elle yazılmış iki alt başlık bulunur. Birinci başlıkta İtalyanca “Sinfonia Grande Intitulata Bonaparte” yani “Bonaparte için Büyük Senfoni” yazar. İkinci başlıkta ise Almanca “Geschrieben auf

⁴⁴ C. Selanik (2010). *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni*. İstanbul: Doruk Yayınları.

⁴⁵ https://www.napoleon-series.org/ins/scholarship98/c_eroica.html#1 (Erişim tarihi: 30.07.2024).

⁴⁶ (http-14).

Bonaparte” yani “Bonapart için yazılmıştır.” yazar. Ayrıca Napolyon’un isminin yer aldığı bir sürü el yazısı bu notlar içinde mevcuttur.’’⁴⁷

“Fakat Beethoven bu eserini tamamlamak üzereyken beklenmedik bir gelişme olur. Avrupa’ya demokrasi ve özgürlük getireceği düşünülen Napolyon, kendini imparator ilan eder. Bunun üzerine Beethoven’ın içindeki Napolyon sevgisi, yerini büyük bir nefrete bırakmıştır. Beethoven Napolyon’un kendini imparator ilan ettiğini öğrendiği an, kendi el yazmasının ilk sayfasında bulunan Bonaparte ismini yırtarak senfoniye Napolyon’a adamaktan vazgeçer ve senfonisini adadığı yeni kişi Prens Joseph Franz Maximillian Lobkowitz olur. Bohemya kökenli, Lobkowitz Hanedanına mensup bir aristokrat olan Joseph Franz, müzikle oldukça ilgilenen ve Beethoven’a düzenli olarak maddi yardımda da bulunmuş, müziğine destek olmuş bir kişidir. Bu nedenle eserin ismini de “Kahraman Senfonisi (Sinfonia Eroica), Büyük Bir Adamın Anısına” şeklinde değiştirir.⁴⁸

Beethoven’ın bu senfonisi dönemine göre adeta devrim niteliğinde bir eserdir. Çünkü Klasik Dönem senfoniciliğinin kurallarını tamamen reddetmişti. Örneğin Klasik Dönem senfonileri daima klasik sonat formunda başlardı. Klasik sonat formunun en temel özellikleri ise; ekspozisyon, gelişme ve kodadır.

Ekspozisyon, bir eserin temel müzikal materyalinin tanıtımı anlamına gelir. Ekspozisyon dinleyiciye, eserin nasıl ilerleyeceği, nasıl devam edeceğine dair ipuçları verir ve dinleyicinin esere kolayca adapte olmasını sağlar. Fakat bu durum haliyle bestecilere bazı kısıtlamalar getirmektedir.

Gelişme bölümü ise, edebi bir paragrafın gelişme bölümü gibidir ancak bir paragraftaki kadar uzun olmaz, en azından Klasik Dönem senfonilerinde, kısa sürer. Gelişme bölümü bitince ekspozisyon olduğu haliyle tekrarlanır. Daha sonra kısa bir koda bölümüyle hareket yuvarlanır ve ilk hareket son bulur.

Klasik Dönem bestecileri bu kuralların dışına çıkmaya cesaret etmemiş veya edememişlerdir fakat Beethoven bu eserinde büyük bir hamleyle klasik sonat kurallarını yıkar. İki ekspozisyon bölümünün arasındaki normalde kısa tutulan gelişme bölümünü, normalden çok daha uzun tutmuştur, koda bölümünü de normalden daha uzun bir biçimde yazmıştır, 100’den fazla ölçü söz konusudur. Ancak Beethoven’ın buradaki en radikal

⁴⁷ [https://en.wikipedia.org/wiki/Symphony_No._3_\(Beethoven\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Symphony_No._3_(Beethoven)) (Erişim tarihi: 30.07.2024).

⁴⁸ (http-15).

hamlesi, birbirinin aynısı olması gereken iki ekspozisyonu aynı yazmamasıydı. Yukarıda belirtildiği gibi ekspozisyon, duyulan müziğin nasıl devam edeceğine dair ipucu sağlarken, Beethoven, ikinci ekspozisyonu daha farklı bir temada yazmıştı. Eserin açılışı mi-bemol majör tonundayken, ikinci ekspozisyon mi majör tonunda yazılmıştır.

Eroica Senfonisi'nin açılışı alışılmışın dışında bir yapıya sahiptir. Senfoni, iki güçlü akor ile başlar ve ardından dört ölçü boyunca mi bemol tonunda ilerler. “Ancak bu ilerleyiş sırasında birden do diyez sesi duyulur ve bu ses, müziği ana tondan uzaklaştırarak karmaşıklığa başlar. Teorik olarak Beethoven'ın bir şekilde bu do diyez sesinden kurtulması gerekmektedir çünkü do diyez ikinci ekspozisyon bitmeden ortadan kalkmaz ise, eserin başlangıcı ve bitişi tutarsız olacaktır. Fakat eserin koda bölümünde do diyezi kullanmamanın melodide eksiklik ve bozulma yaratacağını düşünen Beethoven, yine de ikinci ekspozisyonda kullanmamayı tercih etmiştir.”⁴⁹ Her iki ekspozisyon aynı şekilde başlasa da, ikinci ekspozisyonda do diyez, do natürale düşer ve bu farklılık temanın değişimini zorunlu kılar. Bu durum sonat formunun kurallarına tamamen aykırıdır çünkü klasik sonat formunda iki ekspozisyonun tamamen aynı olması gerekmektedir. Eserin ikinci bölümü minör temada başlarken, majöre bağlanır fakat daha sonra majör temanın ardından yine minör tema gelir. Temalar farklı enstrümanlarla sanki birbirini takip ediyormuşçasına tekrarlanır. Senfoninin en kısa bölümü olan üçüncü bölüm canlı ve hızlı bir tempoya sahiptir. Ancak bu canlılık, içinde birçok ani değişimi barındırır. Final bölümü ise “tema-varyasyon” formundadır. Normalde önce bir tema sunulur, ardından bu temanın çeşitli versiyonları, varyasyonları duyulmaya başlanır. Ancak Beethoven bu kuralı da yok saymıştır. Önce varyasyonlar duyulur, asıl tema yavaş yavaş belirmeye başlar. Tek bir melodi üzerine varyasyon yapmak yerine farklı melodileri birleştirip parçayı yavaş yavaş ana melodiye götürmüştür ve kuralın aksine en başta duyulması gereken tema, finalde ortaya çıkarak tam olarak duyulur. Ayrıca senkopların, aksak ritimlerin sık kullanımı dinliyenlerin ritim duygusunu yerle bir ederken, büyük uyumsuz tınlamalar, dissonans kullanımının sıklığı da o dönemde esere ilk kez tanık olanları rahatsız etmiştir.⁵⁰

Klasik Dönem'in kalıplaşmış senfonicilik tarzını açık bir şekilde reddeden Ludwig van Beethoven'ın böylesine karmaşık müzikal dokuları, böylesine kapsamlı bir şekilde

⁴⁹ (http-15).

⁵⁰ (http-15).

işleyerek uyguladığı radikal değişiklikler, o dönem için cesaret gerektiren bir hareketti. İlk başta büyük eleştirilere maruz kalmış olsa da, klasik dönem senfoniciliğini temelden sarsarak yeni bir çığır açan bu eser, sonraları büyük bir dehanın büyük bir eseri olarak görülmüştür.

Eroica Senfonisi müzik tarihinde bir dönemi kapatıp yeni bir dönem başlatan bir eserdir. Beethoven bu eseriyle Klasik Dönem'e son verip, Romantik Dönem'i başlatmıştır, bu nedenle kendisi de 'Geçiş Dönemi Bestecisi' olarak anılır. Senfoni kavramını kökten değiştirerek kalıplaşmış senfoni anlayışına son veren Eroica Senfonisi, ilk Romantik Dönem eseri olarak kabul edilir ve bu eser sayesinde, yeni dönemde besteciler kendi özgün tarzıyla, daha çeşitli, daha renkli eserler üretebilme imkanı elde etmiştir.

4.2. 19.Yüzyıl'da Opera

1800'lü yıllarda başlayıp 20. yüzyılın ilk 10 yılına kadar sürmüş olan Romantik Dönem'in içinde barındırdığı anlamlar net olarak tanımlanmış kavramlar olmadığı gibi, tanınan özgürlük sayesinde temaların işlenme şekilleri ülkeden ülkeye ve sanatçıdan sanatçıya değişmektedir. Ama diğer güzel sanatlar alanlarında olduğu gibi operada da aşk, ihtiras, kurnazlık gibi insani duygular, doğanın güzelliği ve şiddeti, doğa ve yaşam bilinmezliği, doğal hayatın saflığı, özgürlük ve kahramanlık gibi kavramlar temelinde buluşulmuştur.

Romantik Dönem, duyguların ve insan hissiyatının vurgulandığı bir dönemdir. Bu nedenle besteciler eserlerinde evrensel temalar işlemeye, insanların tepkilerini de düşünerek yazmaya başlamışlardır. Eserlerdeki karakterler daha derinlikli işlenir. Doğanın güzelliklerine duyulan hayranlık nedeniyle, mekanlar sıklıkla doğal manzaraların tasvir edildiği sahnelerdir.

Romantik Dönem Operası, geniş orkestra yapılarına ve zengin orkestrasyona dayanır. Besteciler, dramatik etkiyi artırmak için geniş orkestral renk paletlerini kullanmışlardır. Bu, sahnelerin duygusal yoğunluğunu vurgulamak amacıyla yapılmıştır.

Geleneksel olarak uvertür, 19. yüzyıl İtalyan operasının en belirgin senfonik bölümü olmuştur. 19. yüzyıl boyunca enstrümantel pasajlar gittikçe kısalmış ve hatta yapılan tüm eleştirilere rağmen hiç uvertürü olmayan eserler üreten besteciler de

olmuştur. Duyguların dışavurumuna duyulan ihtiyacın gittikçe artması, 19. yüzyıl İtalyan operasının en önemli gelişmesi olarak kabul edilen söz ve müzik arasındaki ilişkinin güçlenmesine neden olmuştur. Daha sonraki gelişmeler, dramatik konuşmaya olan ilgiye cevap niteliğinde olmuştur. Ezgisel çizgi ön planda olsa da, konuşmada kullanıldığı şekliyle, doğal tonlama ve vurgulara önem verilmeye devam edilmiştir. Vokal süslemeleri zamanla azalmış, arialarda şiirsel ezgiler tercih eden bestecilerin sayısı çoğalmıştır.

Romantizm, kahramanlık ve fantastik öğelerle de sıklıkla ilişkilendirilir. Birçok Romantik Dönem opera eseri, mitolojik öykülerden ilham alır veya kahramanlık temasını işler.

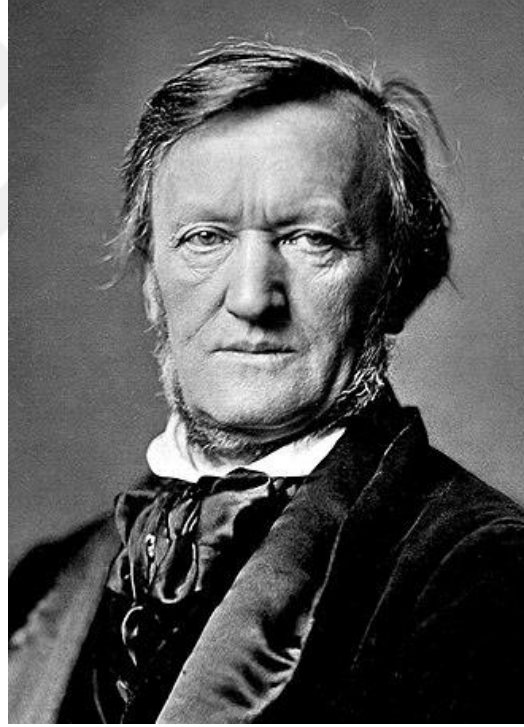
Örneğin Guiseppe Verdi'nin 1853 tarihinde bestelediği La Traviata ve Giacomo Puccini'nin 1904 yılında bestelediği Madame Butterfly operaları aşk, fedakarlık ve trajedi temalarını işleyerek Romantik Dönem'in duygusal zenginliğini yansıtırken, Richard Wagner 1874-1876 yılları arasında bestelediği Nibelung'un Yüzüğü adlı operasını fantastik bir hikaye üzerine inşa etmiştir ve genişletilmiş orkestrayla dikkat çeker.

Tez araştırmasının konusu olan 19. yüzyılın ortalarında Alman besteci ve librettist Richard Wagner, opera tarihinde devrim niteliğinde değişiklikler yaparak eserleriyle büyük bir etki bırakmıştır. Richard Wagner, sadece müziği değil, aynı zamanda sahne tasarımı, dramaturji ve orkestrasyon konularındaki özgün yaklaşımlarıyla opera sanatını kökten değiştirmiştir.

5. RICHARD WAGNER'İN HAYATI, ESERLERİ VE OPERA SANATINA KATKILARI

5.1. Richard Wagner'in Hayatı ve Eserleri

22 Mayıs 1813 tarihinde Almanya'nın Leipzig kentinde dünyaya gelen Wagner, Polis memuru Friedrich Wilhelm ve Johanna Rosine Wagner çiftinin dokuz çocuğunun en küçüğüdür. Henüz 6 aylıkken babasını kaybetmiştir. Annesi Johanna, eşinin kaybından dokuz ay sonra aile dostları ressam, oyun yönetmeni ve yazar Ludwig Geyer ile evlenmiştir. Bu evlilik sayesinde Wagner sanatla tanışarak, sanat dolu bir evde büyür.⁵¹ (Görsel 17)

Görsel 17: *Wilhelm Richard Wagner (1871)*

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Wagner#/media/File:RichardWagner.jpg

⁵¹ E. Robarts (1908). *Richard Wagner, Musical Genius*. London: Sisley's LTD.

Sanatla içli dışlı bir evde büyüyen Wagner, müzik tarihine yön veren Ludwig van Beethoven ve Carl Maria von Weber gibi önemli isimlerin çalışmalarından etkilenerek kendi sanat kariyerine başlar. Özellikle genç yaşta Beethoven'a ait Egmont, 9. Senfoni ve Fidelio operasını dinledikten sonra tamamen besteciliğe yönelmeye karar verir. Beethoven'ın müziği, özellikle 9. Senfoni, Wagner'in kariyerinde belirleyici bir rol oynayarak, onun müziğini ve gelecekte yaratacağı yeni müzik tekniklerini etkilemiştir.⁵²

Bu etki, Wagner'in tüm operalarını adeta Beethoven'ın müziğinin devamı olarak görmesine ve onun eserlerini kendisi için bir ilham kaynağı olarak kabul etmesine yol açtı. Öyle ki Wagner bestelediği operalar için, "Beethoven'ın son senfonisi" der ve Beethoven müziğinin özüne bir tek kendisinin ulaşabileceğini belirtecek kadar da özgüvenlidir. Ancak, Beethoven'a duyduğu saygıya rağmen Wagner, birçok değerli meslektaşını küçümseme eğiliminde olmuştur. Örneğin, Johann Sebastian Bach gibi Barok Dönemin en büyük bestecisi için "sefil bir orgcu" ifadesini kullanmıştır.⁵³

Sadece müzik alanında değil, aynı zamanda şiir sanatında da büyük eserlere imza atan Wagner, sanatçı kimliğinin yanı sıra, kendisinin gizemli güçler tarafından dünyaya gönderilmiş bir figür olarak gördüğünü açıkça belirtmiş, kutsal metinler yazmış, eserlerinin kutsanacağı bir tapınak kurmuş ve müritler toplayıp, kendisini ilahi bir güç olarak görmeyenleri de dışlamıştır.

Wagner, müzik kariyerinde ilk kez 1832 yılında bir senfoni ve bir uvertür yazarak tanındı⁵⁴. Aynı yıl Magdeburg Tiyatrosu'na müzik direktörü olarak atandı ve 1836'da "Yasak Aşk" (Liebesverbot) adlı ilk operasını besteleyerek, yönettiği tiyatrodaki sahnelemiştir. 1837-1839 yılları arasında Riga'da orkestra şefliği yapmış ve daha sonra Riga'da bestelemeyi planladığı "Rienzi" operası üzerine çalışmaya başlamıştır.

Wagner, "açlık yıllarım" olarak adlandırdığı Paris yıllarında, en fazla sahnelenecek yapıtlarından biri olan "Uçan Hollandalı" adlı operasını yazmayı başarmıştır.⁵⁵ Bu dönemden itibaren Wagner'in müziği, "1. Yaratma Dönemi" olarak kabul edilmiş, yeni tarzı ve müziğe kattıklarıyla "yenileyici" olarak tanınmaya başlanmıştır. 1842-1859

⁵² Robarts 1908, a.g.k., 5-7.

⁵³ <https://sanatyorum.com/muzik/chopin-in-bach-sevgisi/> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

⁵⁴ Robarts 1908, a.g.k., 8; İlyasoğlu 2009, a.g.k., 161.

⁵⁵ İlyasoğlu 2009, a.g.k., 161.

yılları ise Wagner'in "İkinci Yaratma Dönemi" olarak tanımlanır. Richard Wagner, 1842'de Paris'ten Dresden'e dönerek "Rienzi" ve "Uçan Hollandalı" operalarını sahneye koymuş, ardından Dresden Sarayı'nın orkestra şefi olmuş ve opera dünyasına önemli katkılarda bulunmuştur. Ancak, 1845 yılında bestelenen "Tannhauser" operası anlaşılammış ve eleştirilere maruz kalmıştır. 1848'de yazılan "Lohengrin" operası ise beğenilmeyip, sezon programlarına dahil edilmemiştir.⁵⁶

1849'da ismi ihtilal olaylarına karıştığı gerekçesiyle hükümet tarafından aranan ve tutuklanma riskiyle karşılaşınca Zürih'e kaçmadan önce birkaç gün boyunca dostu Liszt'in evine sığınan Wagner, bu süre zarfında dahi, opera tarihindeki önemli değişikliklerin hız kazanmasına katkı sağlamıştır. "Lohengrin" adlı operası 28 Ağustos 1850'de sahnelenmiş ve eserin yönetmenliğini Franz Liszt üstlenmiştir. Weimar'da ilk defa sahnelenen eser, halk tarafından büyük ilgi görmüştür. Liszt, daha sonra Wagner'in sanatını açıklamak amacıyla bir dizi yazı kaleme almıştır.⁵⁷

Wagner, 1849'dan itibaren Zürih'te yaşamaya başlayarak "Sanat ve İhtilal" adlı ilk kitabını yazmıştır. Hemen ardından 1850'de "Geleceğin Sanatı", "Müzikte Yahudilik" ve "Opera ve Drama" adlı eserleri yayımlamıştır. 1851'de diğer yazılarından farklı olarak "Dostlarıma Bir Bildiri" kitabını ve çeşitli denemeleri kaleme almıştır. Kitaplarında, o güne kadar yazılan eserlerin, müziği yeterince yansıtmadığını, eksik ve hatalı olduklarını vurgulamıştır.

Wagner, sürgün yıllarını geçirdiği Zürih'te, "Der Ring des Nibelungen(Nibelung Yüzüğü)" adını taşıyan dört operalık serisi üzerinde çalışmaya başlamıştır. Başlangıçta bu büyük eseri tek bir opera olarak düşünmüş ve karakter Siegfried'in ölümü temelinde şekillendirmeyi planlamıştı. Ancak bu konuyu tek bir opera içinde sığdırmak zor olacağını anlayarak, projeyi dört ayrı dizi haline getirmiştir. İlk adım olarak 1854 yılında "Das Rheingold (Ren Altını)" bölümünü bestelemiştir. Fakat 1855 yılında bir şeflik turnesine katılması nedeniyle Ring projesine kısa bir ara vermiştir. 1856 yılında ise "Die Walküre (Valküreler)" bölümünü hayata geçirmiştir.

Wagner'in 1859-1883 yıllarına denk gelen "3. Yaratma Dönemi", bestecinin kariyerinde önemli bir aşamayı temsil eder. Bu süre zarfında, öne çıkan eserlerinden biri

⁵⁶ İlyasoğlu 2009, a.g.k., 161.

⁵⁷ A. Erten, O. F. Özkılınç ve C. Unan (1964). *Büyük Kompozitörler*. Ankara: Varlık Yayınevi.

olan "Tristan ve İsolde (Kernevek Şövalyesi Tristan ve İrlandalı Prenses İsolde)" operasını bestelemiş ve burada kullandığı yeni teknikle, "Sonsuz Melodi" veya "Sürekli Melodi" olarak tanımladığı, aynı zamanda "Konuşma Melodisi" adını verdiği bir yaklaşımı benimsemiştir. Bu opera, teknik ve armoni açısından önceki eserlerinden ve çağdaşlarından farklı bir tarza sahip olmasıyla dikkat çekmiş ve hatta atonalitenin önünü açmıştır.

"Tristan ve İsolde"nin yazım sürecinde Wagner, derin ve biraz spiritüel bir yolculuğa çıktığını ifade etmiştir. Bu eserde, yaşam ve ölüm, dış dünyanın anlamı ve varoluş gibi temel konuları işlemiştir. Aşk, erotizm, rüya, gece ve gündüz gibi simgelerle dolu olan bu opera, halen en çok çalışılan ve tartışılan eserlerden biri olarak öne çıkmaktadır.⁵⁸

1850'lerin başlarında Alman filozof Schopenhauer'in eserlerini okumaya başlayan Wagner, Schopenhauer'in müzikle ilgili düşüncelerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Schopenhauer'e göre müzik, söze gereğinden fazla bağımlı olmamalıdır. Wagner, bu döneme kadar opera eserlerinde librettoların müzik kadar önemli olduğunu savunmasına rağmen, sonunda müziğin sözden daha önemli olduğu kanaatine varmıştır.⁵⁹

1861'de "Die Meistersinger von Nürnberg (Nürnberg'in Usta Şarkıcıları)"i yazmaya başlayan Wagner, sürgün cezası bitince 1862'de Viyana'ya taşınır fakat gelirinin üstünde bir hayat yaşadığı için borçlarını ödeyemez ve alacaklılarından kaçmak için yeniden İsviçre'ye yerleşir. Bavyera Kralı II. Ludwig, Wagner'e ve eserlerine hayrandır. Kendisini Münih'e davet eder ve operalarını üretmesi için gerekli imkanları sunacağını söyler. 1870'te Bayreuth'ta Wagner Derneği kurulmuştur ve düzenlenen ilk Bayreuth Festivali'nin açılışında Der Ring des Nibelungen adlı opera eseri sahnelenmiştir. Ancak, maddi zorluklar nedeniyle 1882'de İkinci Bayreuth Festivali yapılamamıştır. Wagner'in operaları, kısa sürede Avrupa'nın en çok konuşulan eserleri arasına girmiş ve sıkça sahnelenmiştir. Wagner, kısa bir süre içinde Avrupa genelinde adını duyurarak operalarının büyük ilgi görmesini sağlamıştır. Berlin Operası'nda tam 223 defa sahnelenen Wagner operaları, izleyici kitlesi tarafından büyük beğeni

⁵⁸ F. Corder (1882). "Tristan and Isolde". An Analysis of Richard Wagner's Music-Drama. *The Musical Times and Singing Class Circular*, 23 (469), 126–131. <https://doi.org/10.2307/3358508>

⁵⁹ <https://cevadmemduhalar.itu.edu.tr/radyo-richard-wagner-ve-sanati.html> (Erişim tarihi: 02.02.2024).

toplamıştır. En çok sahnelenen operalar sıralamasında birincilik koltuğunda otururken, Mozart'ın eserleri ikinci sırada, Verdi' nin operaları ise üçüncü sırada yer almıştır.

Beyrut'taki malikânesinde "Parsifal" adlı operası üzerinde çalışmalara başlayan Wagner, 1882 yılında Parsifal'ı tamamladıktan sonra, bu eserini otuz yıl boyunca sadece Bayreuth'ta sahneye koyma izni vermiştir. Besteleme sürecinde yıpranan Wagner, kendini toparlamak amacıyla Venedik'e gitmiş ancak, orada da aradığı huzuru bulamamış ve 13 Şubat 1883 tarihinde yaşama veda etmiştir.

5.2. Richard Wagner' in Opera Sanatına Kattığı Yenilikler

Richard Wagner'in önemi, temel olarak üç ana unsur altında toplanabilir: İlk unsur, Alman operasını zirveye taşımış olması, ikinci sırada müzikli dramları yaratması ve üçüncü temel nokta özellikle olgunluk yapıtlarındaki armonik deyişle Romantik eğilimi doyuma ulaştırıp, Klasik anlamdaki tonalitenin sınırlarını zorlaması. Ayrıca Wagner'in 19. yüzyıl düşüncesi üzerine yazıları, yalnız müzik değil, edebiyat, tiyatro, politika ve ahlak üstüne görüşleri de besteciliği kadar etkin olmuştur.⁶⁰

19. yüzyılın ortalarında Alman besteci Richard Wagner, müzik dünyasını kökten değiştiren bir vizyoner olarak öne çıktı. Bilimin doğayı sınırlı olarak kavrayabildiği düşüncesindeydi ve bu sınırların sanatla aşılabileceğini düşünüyordu. Bu yüzden Gesamtkunstwerk, yani Bütünsel Sanat kavramını ortaya çıkaran Wagner'in operaya getirdiği yenilikler, sadece müzikte değil, aynı zamanda sahne tasarımını, dramaturjiyi ve sahne üzerindeki her şeyi geliştirip bütünleştirerek izleyiciye bütünsel bir sanat deneyimi sunmayı amaçlamıştır.

Wagner dönemine kadar operada en önemli unsur müzik iken, Wagner operanın tiyatral ve dramatik öğelerini öne çıkarmayı hedeflemiştir. Ona göre opera, eser aralarında alkışlanan gösterili bir müzik dinletisinden ziyade, seyirciyi atmosferin içine alan, duygu olarak bir yerden, başka bir yere taşıyan, zengin orkestra tınılarıyla illüzyonu daimi kılan ve asla bitmeyecekmiş hissi vererek sonsuz müzik kavramını hissettirmeliydi.

⁶⁰ İlyasoğlu 2009, a.g.k., 165-166.

Bu nedenle orkestraya çeşitli enstrümanlar ekleyerek büyütmüş; müzik, karakterler ve duygular arasında bir bağ kurmuştur.⁶¹

Wagner operalarında en önemli yeniliklerden biri, leitmotif kullanımıdır. Leitmotif, bir tema veya karakteri temsil eden belirli bir müzikal motif veya melodi parçasıdır. Örneğin bir karakterin ön plana çıktığı bir sahnede çalan müzik, o karaktere ait bir müzik olur ve ilerleyen sahnelerde yine o müzik duyulursa, aynı karakter yeniden ön plana çıkacaktır. Bu durum, seyirci açısından dramatik bütünlüğü artırarak karakterler ve temalar arasında bağlantı kurmayı sağlar. Wagner'in leitmotif kullanımı, geçmişten günümüze film müziği bestecileri tarafından da benimsenmiş ve popüler kültürde sıkça kullanılan bir teknik haline gelmiştir.

Götterdämmerung, Lohengrin, Nünberg'in Usta Şarkıcıları, Parsifal, Rienzi, Ren, Altını, Siegfried, Tannhäuser, Tristan ve Isolde, Valküreler adlı eserler Richard Wagner'in bestelediği operalardır.⁶² Çalışmanın üçüncü bölümünde ise dünyaca bilinen eserlerinden biri olan Uçan Hollandalı operası incelenecektir.

⁶¹ A. Say (1997). *Müzik Tarihi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

⁶² <https://web.archive.org/web/20190720010003/http://www.wagneroperas.com/> (Erişim tarihi: 24.03.2024).

6. “UÇAN HOLLANDALI” OPERASININ İNCELENMESİ

Bu bölümde "Uçan Hollandalı" operasının ortaya çıkış öyküsüne değinilmiş ve karakterler tanıtılarak, operanın konusu her bir perdenin özetiyle aktarılmıştır.

6.1. Uçan Hollandalı Efsanesi

Kökeni belirsiz olmakla beraber dünyanın birçok yerinde aynı temanın benzer versiyonları mevcuttur. Edebiyat tarihinde ise kökeni 1800’lü yıllara uzanan Uçan Hollandalı efsanesi, Ümit Burnu’nu geçmeye çalışan ve başarısız olan denizciler arasında efsaneleşmiş olan Davy Jones isimli kaptanın hikayesidir.⁶³

Rivayete göre Davy Jones, hayatı boyunca gerçek aşkı ve sadakati arayan birisidir fakat hiçbir kadının bir denizciye bu denli gönlünü verip aşkına sadık kalacağına inanmadığından, kaybedecek hiçbir şeyi olmadığı düşüncesiyle kendini denizlere adar. Diğer denizcileri ve hikayesini duyan herkesi etkileyecek derecede cesaretli işlere girişir. Bunlardan sonuncusu da Ümitburnu’nu geçmektir. Seyir halinde ilerlerken bir fırtına başlar, rüzgar tersine döner.⁶⁴

Vazgeçme düşüncesi olmayan Davy Jones, girdabın içine çekilir ve okyanusun derinliklerinde kaybolur. İnsanlar böylesine cesur bir denizcinin başarısız olduğunu düşünmek yerine, şeytanın onu lanetlediğini, lanetlenmiş ruhlar olarak hala mürettebatın okyanuslarda seyir halinde olduğunu düşünürler. Efsane burada filizlenmiştir. Çünkü efsaneye göre, Hollandalı Kaptan, "bu yol cehenneme de gitse oraya gideceğim! " der ve bu sözler şeytanın gücüne gider. Onu kendisine sadık bir eş buluncaya kadar denizlerde dolaşmaya mahkum eder. Kaptan her yedi yılda bir gün karaya çıkabilecek, bu kısa süre içinde kendisine sadık bir eş arayacak ve ancak o eşi bulabilirse bu lanetten kurtulabilecektir. Şeytanın cezası çok sinsicedir, çünkü ona göre sadık bir kadın bulmak imkânsızdır.

⁶³ https://en.wikipedia.org/wiki/Flying_Dutchman (Erişim tarihi: 10.05.2024); A. Cernuzzi (2016). *Richard Wagner's Der Fliegende Hollander and Die Frist ist Um*. Haust : Iceland Academy of Art, s.3; H.S. Tónlistardeild (2016). *Richard Wagner's Der Fliegende Holländer and Die Frist ist um A brief study of the opera, its history and its music*. Leiðbeinandi: Úlfar Ingi Haraldsson Þorbjörg Daphne Hall. Haust: Iceland Academy of Art.

⁶⁴ (http-19).

6.2. Operanın Ortaya Çıkışı

Wagner'ın hayatı bölümünde de belirtildiği gibi gelir düzeyinin üzerinde bir hayat yaşayan Wagner, borçlarını ödemediği alacaklılarından kaçmak için Riga'dan kaçma girişiminde bulunur. Bestelediği Rienzi operasını sahnelemek üzere gemiyle Paris'e kaçmayı planlamıştır. Fakat Danimarka ve İsveç arasındaki boğazda şiddetli bir fırtınaya yakalanırlar. Geminin kaptanı hasar almamak adına Norveç'in güney kıyısına sığınır. Doğru kararı vermiştir, çünkü iki gün boyunca karanlık bir gökyüzü, korkutucu gök gürlemeleri ve devasa dalgalarla fırtına daha da büyümüştür. Yaşadıkları üzerine, doğanın bu kudretini gören Wagner, Heinrich Heine'nin 1834 tarihli eski bir efsanesiyle de bağ kurarak, Uçan Hollandalı operasının tohumlarını toprağa eker. Keza operadaki Daland karakteri de tam böylesine bir fırtınalı günde Norveç kıyısına sığınarak ortaya çıkar⁶⁵.

Genişlettiği orkestra gibi geniş bir hayal gücüne sahip olan Wagner, bestelediği opera eserlerinde epik, mitolojik karakterlere de oldukça yer verirdi. Günümüzde birçok hikaye ve filmde konu edilen Uçan Hollandalı figürünü ilk sahneye taşıyan kişi olan Wagner, 3 perdelik opera eserini bestelemenin yanı sıra, librettosunu da kendisi yazmıştır. Kendi yaşanmışlıklarını ve kişilik özelliklerini librettoya yerleştiren Richard Wagner, efsanenin konusuna da bağlılığını korumuştur.

Operanın konusu, kıyamet gününe kadar ilahi güçler tarafından denizlerde yelkenli gemi kullanmaya mahkûm edilmiş olan bir Hollandalı gemi kaptanı hakkındadır. Yedi yılda sadece bir kez, çok kısa bir süre için karaya çıkabilmektedir. Karada olduğu bir günlük sürede gerçek aşkı bulursa eğer bu lanetinden kurtulacaktır. Wagner burada sevginin ve aşkın insan hayatındaki önemi, kurtarıcılığını işlemiştir.

Wagner, Uçan Hollandalı hikayesi ile Heinrich Heine'nin 1833 tarihli "Aus den Memoiren des Herren von Schnabelowopski (Bay Schnabelowopski'nin anılarından)" isimli romanıyla tanışmış bu öykü üzerine bir libretto taslağı yazarak Paris Opera'ya sunmuş, paraya ihtiyacı olduğu için Paris'in önde gelen opera bestecisi Meyerbeer'in yardımlarıyla eserini satmış ancak öykü, opera için çalışan librettistler tarafından farklı

⁶⁵ A. Cernuzzi (2016). *Richard Wagner's Der Fliegende Hollander and Die Frist ist Um*. Haust: Iceland Academy of Art.

hikayelerle harmanlanarak yeni bir libretto haline getirilmiş ve daha sonra bambaşka bir esere dönüştürülmüştür.⁶⁶

Bu girişimden istediğini alamayan Wagner, taslağını kendisi bir librettoya dönüştürdü ve Rienzi ile birlikte aynı anda çalışarak iki operayı da 1840 yılında tamamladı. Dresden Saray Tiyatrosu, yine Meyerbeer'in yardımlarıyla, 1842 yılında bu eserleri sahnelemeyi kabul etti. Rienzi 20 Ekim 1842'de, Uçan Hollandalı ise 2 Ocak 1843'te bestecinin şefliğinde sahnelendi ve iki eser de büyük başarı kazandı. Bu başarı sayesinde besteci Dresden Sarayı'na şef olarak atandı. Opera besteciliği alanındaki en büyük başarısını ilk olarak Uçan Hollandalı adlı eseriyle elde etmiştir ve bu eser tam anlamıyla Romantik Dönem'i ifade eden bir eserdir.⁶⁷

6.3. Başlıca Karakterler

Uçan Hollandalı adlı opera eserinde altı temel karakter bulunmaktadır. Bunlar önem sırasıyla aşağıdaki gibidir:⁶⁸

- Hollandalı (Bas Bariton)
- Daland (Bas) Norveçli bir denizci
- Senta (Soprano) Daland'ın kızı
- Erik (Tenor) Senta' ya aşık bir avcı
- Mary (Kontralto) Senta'nın dadısı
- Steuermann (Tenor) Daland'ın Gemisinin Dümencisi

6.4. Opera'nın Bölümleri

6.4.1. I. Perde

Kaptan Daland isimli karakter, Norveç asıllı bir gemi kaptanıdır. Çıktığı seferden kendi vatanına doğru seyir halinde ilerlerken karşılaştığı fırtınadan korunmak için

⁶⁶ Cernuzzi, 2016, a.g.k., s. 6-8.

⁶⁷ Cernuzzi, 2016, a.g.k., s.10.

⁶⁸ <https://opera-inside.com/der-fliegende-hollander-ucan-hollandalı-by-richard-wagner-the-opera-guide/?lang=tr#Handlung> (Erişim tarihi: 10.05.2024).

ulaşabildiği en yakın koya sığınır ve oraya demir atar. Dümenciği gemide nöbete bırakarak tayfasıyla birlikte güverteden ayrılırlar. Bu sırada gemide tek başına kalan nöbetçi dümenci olayların öncesini ve fırtınayı anlatan "Mit Gewitter und Sturm vom fernen Meer(Uzak denizden gelen gök gürültülü sağanak ve fırtınalarla)" aryasını söylemeye başlar, ardından uykuya dalar. Fırtınanın oluşturduğu büyük dalgaların içinden hayalet gibi bir gemi çıkagelir ve dalgalar gemiyi adeta Kaptan Daland'ın gemisine oturtmuştur. Görünmeyen tayfa yelkenleri sararken, siyah kıyafetli, sakallı, soluk tenli yabancı bir kaptan, lanetine sitem ederek gemiden karaya çıkar. Çünkü 7 yıl sonra tekrardan karadadır ve karada olduğu süre boyunca kendine sadık bir eş bulamazsa laneti devam edecek yeniden okyanusa dönecektir. Kaptan Daland geri döndüğünde olanları görür ve haliyle kendi gemisine bağlanmış olan bu yabancı geminin kaptanıyla bir görüşme gerçekleştirir. Görüşme esnasında Daland'ın evlenmemiş bir kızı olduğunu öğrenen bu yabancı kaptan, kızıyla evlenmesi karşılığında Daland'a hazine vermeyi teklif eder. Daland bu teklifi kabul eder, hava düzelir ve hatta tam da istedikleri gibi bir rüzgâr çıkar. Böylece iki gemi de yelken açıp neşeyle şarkılar söyleyerek Kaptan Daland'ın evine doğru yola koyulurlar.⁶⁹

6.4.2. II. Perde

Kaptan Daland'ın evinde kızı Senta, kız arkadaşlarıyla birlikte şarkılar söyleyerek gündelik işleri yaparlar. Denizciler arasında oldukça meşhur olan Uçan Hollandalı Efsanesi'nin resmi asılıdır Senta'nın duvarında. Bu efsaneyi bilen ve kendisi de gerçek aşkı arayan Senta, bu efsaneden oldukça etkilenmiştir ve "o karakteri kurtaracak kişi keşke ben olabilsem..." gibi hayaller kurmaktadır. Arkadaşlarıyla bir aradayken bu düşüncelerini de dile getirir. Uçan Hollandalı'nın hikâyesini anlatıp, onu kurtaracak kişinin kendisi olabileceğini söyler. Senta'nın kendisine hala âşık olan eski erkek arkadaşı, Avcı Erik bu söylenenleri duyar, herkes ayrıldıktan sonra Senta'nın yanına giderek bu düşüncesinin çok tehlikeli olduğunu söyleyerek onu uyarır. Çünkü Erik de bir gece önce rüyasında Kaptan Daland'ın denizden bir yabancıyla geldiğini ve o yabancınn Senta'yı alıp götürdüğünü görmüştür. Erik her ne kadar endişeli bir şekilde durumu izah etmeye çalışsa da, Erik'in bu rüyası Senta'yı heyecanlandırmıştır. Bunu gören Erik umutsuzca oradan ayrılır.

⁶⁹ (http-20).

Erik'in rüyasında gördüğü gibi Kaptan Daland, şehire bir yabancıyla gelmiştir. Senta adeta donakalmış halde yabancıya bakmaktadır. Öyle ki Kaptan Daland bu yabancı için, kızının nişanlısı dediğinde dahi Senta'nın odağı değişmez. İlginç bir şekilde yabancı, Kaptan'ın kızının kim olduğunu bilmediği halde, en başından o da Senta'ya bakakalmıştır. Perdenin sonunda Senta, bu yabancıya ömrünün sonuna kadar sadık kalacağına ant içer.⁷⁰

6.4.3. III. Perde

Nişan kutlaması için yabancı kaptanın gemisine de davet gönderilir fakat davete tayfadan kimse katılmaz. Daland'ın tayfası, diğer geminin tayfasını davet etmek için gemiye gittiklerinde hayaletlerden oluşan tayfanın gemiyi hazırladıklarını görürler ve korkarak kaçarlar. Çünkü yabancı kaptanın kara üzerindeki süresi bitmiştir. Yeniden lanetine, okyanusa dönmelidir. Bir başka sahnede Erik, Senta'nın yanına gelir ve aşkını ilan eder. Bu konuşmaya gizlice tanık olan yabancı, Senta'nın cevabını duymadan, kendisinin hiçbir şekilde sadık bir kadın bulamayacağını, bu yüzden kıyamet gününe dek lanetlenmiş halde okyanuslarda hayalet gemisiyle dolaşacağını kabullenir. Bir yandan Daland'ın tayfası da gördükleri hayaletleri anlatırken artık gidecek olan yabancı, gitmeden herkesi bir yere toplar ve gerçekleri anlatır. Kendisinin lanetli biri olduğunu, o efsanevi Uçan Hollandalı'nın kendisi olduğunu itiraf eder. Herkesi şaşkınlık ve dehşet içinde bırakarak yeniden kaybolmak üzere denize açılır. Şoku atlatan Senta, Hollandalı'nın peşinden rıhtıma koşar. Hollandalı'ya olan aşkını ve sadakatini kanıtlamak için kendini denize atar. Efsanedeki gerekçe tamamlanmıştır. Bu yaşanan olay, Hollandalı'nın üzerindeki laneti kaldırır, gemi ufukta kaybolur ve Uçan Hollandalı ile Senta'nın beraber gökyüzünde semaya çıktığı görülür.⁷¹

⁷⁰ (http-11).

⁷¹ (http-11).

Görsel 18: *Uçan Hollandalı* operasının 1843 yılındaki Dresden temsilinin final sahnesinin Leipzig Gazetesindeki Çizimi

Kaynak: <https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Holl%C3%A4nder-Dresden-1843.jpg>

7. İNCELEME

7.1. Libretto

Richard Wagner'in diğer eserlerinde de sık kullandığı dört tema, Uçan Hollandalı eserinde de olay örgüsünün temellerini oluşturur. Bunlar kadının fedakarlığı, kefare, aşk/ölüm ve ölüme duyulan özlemdir. Yüzyıllardır süregelen bir efsaneyi "Schnabelewopski Lordu'nun Anılarından" şeklinde uyarlayan Heinrich Heine'nin bu öykü kitabından esinlenen Wagner ⁷², asıl hikayeye bağılı kalarak kendi yaşamından ve karakterinden öğelerde eklemiştir. Çünkü böyle bir opera eseri bestelemek, kendisinin gerçekleştirdiğı fırtınalı bir gemi yolculuğı sırasında aklına gelmişti.

Besteciliğinin yanında çapkınlığıyla da tanınan ve evli kadınlarla da yasak aşklar yaşayan Wagner, kendi deneyimlerinden ötürü kadınları sadakatsiz ve güvenilmez buluyordu. Kendisine karşı aşkına sadık bir kadın bulmanın neredeyse imkansız olduğı düşüncesinde olmasına rağmen sadece küçük bir umutla da gerçek aşkı arıyordu. Bu nedenle Wagner kendini Uçan Hollandalı karakteriyle bağdaştırmıştır. Çünkü içinde bulunduğı toplumun yapısı, kendisinin oldukça maskülen ve eril bir kişisi olması ve kadınlarla kurduğı ilişkiler göz önüne alındığında Wagner için bir kadının bir erkeğe aşık olması, bir erkekle birlikte olması, kadının kendi hayatından vazgeçmesi demektir. Senta'nın Uçan Hollandalı ile birlikte olmak için hayatına son vermesi bunu temsil eder. Ayrıca birlikte olmaları için Senta'nın hayatından vazgeçmesi, kadının fedakarlığı temasını ve yine Senta'nın hayatına son vermesiyle kalkan lanet, ölüme duyulan özlem temasını simgeler. Çünkü kurtuluşun ölümlle olduğı düşünür.

7.2. Müzik

Uçan Hollandalı adlı opera eseri Richard Wagner'in getirdiğı yenilikleri ilk uyguladığı eseri değildi. Açtığı yolda ilerlemiş olan Wagner artık eski klasik bestecilik tarzıyla hiçbir bağlantı kurmuyordu. Bütünsel sanat anlayışını kendi eserlerinde de artık oturtmuş olan Wagner, Uçan Hollandalı operasının müziklerini de karakterlerin

⁷²

https://en.wikisource.org/wiki/The_Works_of_Heinrich_Heine/Vol._1/The_Memoirs_of_Herr_von_Schnabelewopski (Erişim tarihi: 23.05.2024).

özelliklerine, bulundukları etkileşimlere göre besteledi. Örneğin, Norveçli Kaptan Daland ve Avcı Erik iki ölümlü karakterdir. Bu karakterleri temsil eden müzikler daha Klasik Dönem'e bağlıdır fakat, bir diğer fani karakter olan Kaptan Daland'ın kızı Senta için yazılan müzik ile diğer ölümlü karakterler için yazılan müzik arasında özel bir karşıtlık vardır. Çünkü hikayenin sonunda Senta diğer tarafa geçecektir. Aslında Wagner, müziği ile hikayenin başında karakterlere yönelik işlerin nasıl ilerleyeceğine dair ipuçları vermiş olur. Hollandalı'nın müziği ise apayrıdır. İki farklı dünya ayrımını oldukça net gösterir.

Doğaüstü bir varlık olan Hollandalı ile ölümlü Kaptan Daland'ın düeti üzerinden üslup farklılığı daha iyi görülür.

Ölümlü karakter Kaptan Daland'ın notalarına grafiksel olarak dahi bakıldığında (Görsel 19) çizgisinde daha az değişiklik vardır. Yalnızca bir arıza içeren ve Klasik Dönem müziğini andıran bir yapıdadır. Hollandalı'nın partiyonunda ise (Görsel 20) sadece tek bir dizekte dahi diyeyiz, bemol ve natüral arızalarının kullanımı müziği oldukça karmaşık, ilginç hale getirmektedir.

scheint's hat dich bisjetzt ver - folgt: um dir zu from - men, biet ich was ich kann... Doch, darf ich fra - gen... darf ich
star would seem to fol - low thee. I glad - ly of - fer what my home af - fords, yet, may I ask thee, may I
ciel per - se - gui - to fuir or; io t'of - fro tut - to quel che da - to è a me, pur vo' sa - per. vo' sa -

arco
pizz.

Görsel 19: Kaptan Daland ile Hollandalı düeti, Sahne I (Daland)

Kaynak: <https://skemman.is/bitstream/1946/28128/1/Richard%20Wagner%20-%20Der%20Fliegende%20Hollander.pdf>

Görsel 20: *Kaptan Daland ile Hollandalı düeti, Sahne I(Hollandalı)*

Kaynak: <https://skemman.is/bitstream/1946/28128/1/Richard%20Wagner%20-%20Der%20Fliegende%20Hollander.pdf>

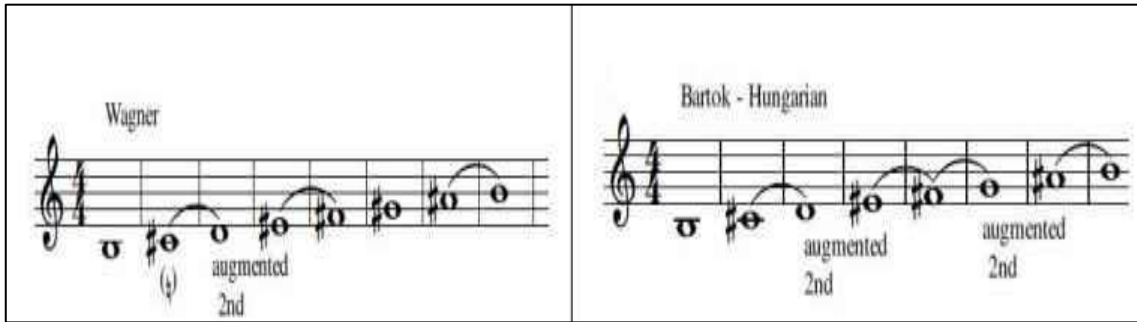
Wagner'in müziği çoğunlukla değişiklikler ve kişisel özellikler barındırır. Bu nedenle bazen eser karmaşık bir hal alır ve anlamak zorlaşır. Kendine özgü oluşturduğu müzik dilini anlamak için iyi derecede müzik bilgisinin yanı sıra, Wagner'i de detaylıca tanımak gerekir. Hollandalı'nın "Die Frist ist Um" aryası hem Wagner'in kişiliğini hem de müziğini anlatma konusunda başarılı bir eserdir. Fırtınalı bir günde gemi yolculuğu yapan Wagner'in, o an aklına gelen Uçan Hollandalı efsanesini kendi hayatıyla da bağdaştırarak bestelemeye karar verdiği opera eserinin bu aryası; hatalarını bilen, kaderini kabullenen ama yine de meydan okumaya devam eden ve içten içe de af dilenen bir adamın sözleridir.

Görsel 21: *Die Frist ist Um (Hollandalı) ariasının giriş bölümü*

Kaynak: <https://skemman.is/bitstream/1946/28128/1/Richard%20Wagner%20-%20Der%20Fliegende%20Hollander.pdf>

“Die Frist ist Um” ariasının ilk bölümü herhangi bir arıza içermeyen do majör tonunda olmasına rağmen, Wagner eserin girişinde görüldüğü üzere (Görsel 21) birçok diyez içeren oktattonik dizi kullanmıştır. Wagner’in bu nota diziliminden esinlenen Bela Bartok, ufak bir değişiklikle “Macar Minörü” nü ortaya çıkarmıştır (Görsel 22).⁷³

Görsel 22: *Wagner’in nota dizimi ve Bela Bartok’un Macar Minörü*

Kaynak: <https://skemman.is/bitstream/1946/28128/1/Richard%20Wagner%20-%20Der%20Fliegende%20Hollander.pdf>

Eserin girişi dahi tüm operanın özetini, hissiyatını ve karakteri yansıtacak kadar karanlık ve güçlü bir yapıdadır. Sözlerin, müzik ile olan uyumu gerilimi tırmandırırken

⁷³ A. Cernuzzi (2016). Richard Wagner’s Der Fliegende Hollander and Die Frist ist Um. Iceland Academy of Art : Haust, s.15.

kullandığı arızalarla ruhani bir hava oluşturan Wagner, aynı zamanda bir arada kalmışlık hissi de uyandırır. Bu durum sahnenin kasvetli atmosferini daha da artırır (Görsel 23).

5 The Dutchman Recit. *p. lento*
Die Frist ist um, und
The term is past, *a tempo* and

9
a - bermals ver-stri-chen sind sie - ben Jahr; voll
once a-gain are end - ed the sev - en years. The

MOTIF 1

Görsel 23: *Die Frist ist um (Hollandalı) ariasının reçitatif bölümü*

Kaynak: <https://skemman.is/bitstream/1946/28128/1/Richard%20Wagner%20-%20Der%20Fliegende%20Hollander.pdf>

Eserin bu bölümünde (Görsel 24) eşliksiz ve atonal yazılmış bir reçitatif vardır. Eseri seslendirecek olan opera sanatçısının hata yapmasına sebebiyet verme ihtimali yüksek, belirsizlik içeren bu bölümde Wagner, bu belirsizliği özellikle tercih etmiştir. Çünkü bu belirsiz dizi “Aradığım kurtuluşu karada asla bulamayacağım.” sözlerine denk gelmektedir.

Görsel 24: Eşliksiz ve atonal yazılmış olan reçitatif bölümü

Kaynak: <https://skemman.is/bitstream/1946/28128/1/Richard%20Wagner%20-%20Der%20Fliegende%20Hollander.pdf>

İlerleyen bölümlerde Wagner yine bir oktattonik dizi kullanır fakat bu sefer daha farklıdır. Yarım tonlar ve artık ikililerden oluşan bu yürüyüş, yükselen dalgaları temsil eder. (Görsel 25)

Görsel 25: Wagner'in oktattonik dizi kullanımı

Kaynak: <https://skemman.is/bitstream/1946/28128/1/Richard%20Wagner%20-%20Der%20Fliegende%20Hollander.pdf>

Görsel 26'da görüldüğü üzere kromatik yürüyüş, yani temsili dev dalgalar birden durur. Burada karakter "son dalgan kırılıncaya kadar..." sözlerini söylemektedir ve sonrasında notalarda daha zayıf dalgaları temsil eden daha az, küçük kromatik hareketler

vardır. Hemen ardından karakter “Ta ki sen yok oluncaya kadar...” sözüyle meydan okumasını gerçekleştirir.

The image displays a musical score for Wagner's 'Der fliegende Holländer'. It features two systems of music. The first system, starting at measure 25, includes a vocal line with the lyrics 'treu, thee, bis eu-re letz-te Wel-le sich Un-til thy fi-nal bil-low shall' and a piano accompaniment marked 'ff' (fortissimo) with a chromatic scale in the right hand. The second system, starting at measure 27, includes a vocal line with the lyrics 'bricht, break, und eu-er letztes Nass versiegt, un-til at last thou art no more.' and a piano accompaniment marked 'p' (piano) with a chromatic scale in the right hand. The score is in G major and 4/4 time.

Görsel 26: Wagner'in kromatik dizi kullanımı

Kaynak: <https://skemman.is/bitstream/1946/28128/1/Richard%20Wagner%20-%20Der%20Fliegende%20Hollander.pdf>

Bütünsel sanat anlayışını benimsemiş olan Wagner'in porte üzerindeki notaları da adeta bir tablo gibidir. Teorik, melodik kurallardan ziyade anlama ve hissiyata önem veren Wagner'in yazdığı notalar, okyanusun yüzeyini bozan dalgalar gibi görünmektedir.

Devamı, dalgaların gemiyi sardığı bir fırtına anında, Hollandalı'nın böylesine vahşi sularda huzuru bulamamasını anlattığı bölümdür (Görsel 27).⁷⁴

⁷⁴ <https://theoperahub.com/DerfliegendeHoll%C3%A4nderV.pdf> (Erişim tarihi: 10.05.2024).

a tempo 32 Allegro molto agitato. ♩ = 80.

Picc.

Fl.

Ob.

Clar.

Cor.

Fag.

Tromb.

Timp.

Viol.

arco

arco bis.sop.

a tempo

Allegro molto agitato. ♩ = 80.

Görsel 27: Dev dalgaların betimlendiği bölüm

Kaynak: <https://theoperahub.com/DerfliegendeHoll%C3%A4nderV.pdf>

İlerleyen sahnelerde Hollandalı'nın kim olduğu ortaya çıkar ve insanlar, Hollandalı'nın hayatına son vererek onu bu lanetinden kurtarabilecekleri düşüncesiyle harekete geçerler. Ama asıl amaçları hem korktukları için onu yok etmek, hem de onu soymak istemeleridir.

64 *energico*
 Hier, rief ich, zei - ge dei - ne
 "Here," cried I, "work thy will un -

67
 Tha - - ten, von Schü - - tzen
 spar - - ing, My ship with

70 *poco*
 voll gold ist Schiff und Boot! Doch
 is rich - ly stored! A -

Görsel 28: Wagner'in Tritone "Şeytanın Akoru" kullanımı

Kaynak: <https://theoperahub.com/DerfliegendeHoll%C3%A4nderV.pdf>

Wagner sahnenin gerginliğini daha da hissettirmek için burada tritone akorunu bir süre kullanır (Görsel 28). Ortaçağda "Şeytanın akoru" olarak adlandırılan bu akor, esrarengiz ve ürpertici bir tınıya sahiptir. Operanın konusu ve baş karakterin hayalet olması itibarıyla bu akorun kullanılmış olması şaşırtıcı değildir. Fakat şeytan akoru olarak adlandırılan tritonun, insanların Hollandalı'yı soymak için lanetten kurtarma bahanesiyle

öldürmek istedikleri sahnede duyulması, asıl korkulması gereken bir hayalet mi yoksa insanlar mı sorusunu sordurabilir.⁷⁵

Wagner Hollandalı karakteriyle kendini bağdaştırdığı için Hollandalı'yı güçlü karaktere sahip bir adam olarak temsil etmek istiyordu. Eserlerinde ölümden korkmayan hatta acıların ölümle son bulacağını düşündüğü için ona hasret duyan biri olarak; büyük bir umutsuzluğa kapılmasına rağmen ölümden korkmayan Hollandalı'nın duygu durumunu porte üzerinde de notaları okyanustaki dalgalar gibi görünecek şekilde sıralamayı pek çok kez tekrarlamıştır.

Portelere bakıldığında da Wagner'in yaratıcılığı ve harmanlama yeteneği görülür. (Görsel 29)⁷⁶

Görsel 29: Wagner'in dalga betimlemeleri (2)

Kaynak: <https://theoperahub.com/DerfliegendeHoll%C3%A4nderV.pdf>

⁷⁵ (http-22).

⁷⁶ (http-22).

7.3. Leitmotif

Richard Wagner, Opera and Drama başlığı altında, 1851 yılında yayınladığı makalesinde reçitatif, aria, düet, terzitet gibi sahnede yaşanan şeyin bir opera olduğunu hatırlatacak bölümleri kaldırma fikrini savunmuş ve leitmotif kavramından bahsetmiştir. Leitmotif, Wagner'e göre dramatik akış bozulmadan müziğin devam etmesini sağlar. Bu kavramı ilk kez Ren Altını adlı opera eserinde uygular fakat en ünlü kullanımı operanın da ana motifi olan unutulmaz Hollanda motifidir. Uvertür ve Senta'nın şarkısı ikinci perdede onunla başlar. Wagner bunu opera boyunca tekrar tekrar kullanır. Motife, lanet motifi de denilmektedir (Görsel 30).⁷⁷

Görsel 30: Hollandalı'nın motifi (1)

Kaynak: <https://wagnerlibretto.wordpress.com/2016/07/31/der-fliegende-hollaender-leitmotive/>

Geisterruf (Hayalet çağrı) motifi Hollandalı'nın karanlık tarafının motifidir. Yaylı çalgıların kromatik iniş-çıkışları eşliğinde gürültülü ve ürkütücü bir melodi ortaya çıkar (Görsel 31).⁷⁸

⁷⁷ <https://wagnerlibretto.wordpress.com/2016/07/31/der-fliegende-hollaender-leitmotive/> http-1: (Erişim tarihi: 30.07.2024).

⁷⁸ (http-23).

Geisterruf-Motiv

Fliegender Holländer, 2. Akt, T.336ff

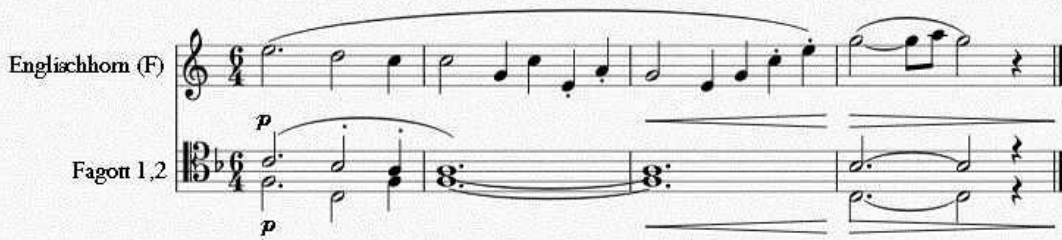
Görsel 31: Hollandalı'nın motifi (2)

Kaynak: <https://wagnerlibretto.wordpress.com/2016/07/31/der-fliegende-hollaender-leitmotive/>

Erlösung (Kurtuluş) motifine Senta teması da denir. Senta'nın motifleri de Hollandalı motifi gibi operanın ana temalarındandır. Üçüncü perdenin son ölçülerindeki Hollandalı motifinden hemen sonra gelen bu motifin bu noktada ortaya çıkması, dinleyicilere Hollandalı'nın lanetinden kurtuluşunun Senta karakteriyle bağlantılı olduğu mesajı verir (Görsel 32).⁷⁹

Erlösungsmotiv

Fliegender Holländer, Ouvertüre, T.65

Görsel 32: Senta'nın motifi (1)

Kaynak: <https://wagnerlibretto.wordpress.com/2016/07/31/der-fliegende-hollaender-leitmotive/>

Liebestreue (Aşka sadakat) motifi Senta'ya atfedilen ana motiflerden biridir. İkinci perdedeki baladın ardından Senta şu sözlere başlar: "Seni sadakatimle kurtaran benim!".

⁷⁹ (http-23).

Liebestreue motifi, Wagner'in dramatik yapı oluşturmak için kullandığı ana temalardan sadakat, kefarete ve ölüm ile kurtuluş konularını temsil etmektedir (Görsel 33).⁸⁰

Liebestreuemotiv

Fliegender Holländer, 2. Akt, T. 437ff

Allegro con fuoco

Ich sei's, die dich durch ih-re Treu' er-lö-set!

Görsel 33: *Senta'nın motifi (2)*

Kaynak: <https://wagnerlibretto.wordpress.com/2016/07/31/der-fliegende-hollaender-leitmotive/>

Denizci korusu motifi Daland'ın gemisindeki denizcilerin temasıdır. Üçüncü perde de, festival boyunca özellikle Hollandalı'nın takımına meydan okumak için söylenir (Görsel 34).⁸¹

Matrosenchormotiv

Fliegender Holländer, 3. Akt, T. 46ff

Animato ma non troppo allegro

Tenor: Steuer-mann! Laß - die Wacht! Steuer-mann! Her - zu uns!

Bariton: Steuer-mann! Laß - die Wacht! Steuer-mann! Her - zu uns!

Görsel 34: *Kaptan Daland'ın mürettebatının motifi*

Kaynak: <https://wagnerlibretto.wordpress.com/2016/07/31/der-fliegende-hollaender-leitmotive/>

⁸⁰ (http-23).

⁸¹ (http-23).

Fırtına motifi denizin doğal gücünü simgelediği gibi aynı zamanda ilgili karakterlerin içsel durumlarını da simgelemektedir. Uvertür sona erdikten sonra Uçan Hollandalı'nın ilk perdesi onunla başlar. Motif, şiddetli bir şekilde hareket eden sekizlik notalardan oluşur ve ilk vuruşlar yerine sekizlik es kullanarak dalgalanma hissiyatı veren bir yapı oluşturulmuştur. Gerçekten de fırtına hissiyatı oluşturan bu melodiler için, o dönemde esere tanık olan seyircilerin "Wagner'in kasırgasının yanında Rossini ve Meyerbeer'in fırtınaları esinti gibi kaldı." sözlerini kullandıkları rivayet edilir. (Görsel 35)⁸²

Görsel 35: Fırtına motifi

Kaynak: <https://wagnerlibretto.wordpress.com/2016/07/31/der-fliegende-hollaender-leitmotive/>

⁸² <https://opera-inside.com/der-fliegende-hollander-ucan-hollandali-by-richard-wagner-the-opera-guide/?lang=tr>

8. SONUÇ

Dünya tarihine Aydınlanma Çağı olarak geçmiş Klasik Dönemde belli kurallar çerçevesinde ortaya çıkan sanat eserlerine karşı bazı sanatçıların bu durumu yetersiz bulması, insanın çok daha karmaşık, derinlikli bir yapıya sahip olabildiği görüşüyle 19. yüzyılda "Tek kural, kuralsızlıktır." düşüncesiyle kuralları yok sayarak içinden geldiği gibi duygu ve düşüncelerini dışa vurma isteği Romantizm Akımı'nı başlattı. Kimileri doğayı resmederken, kimileri bu doğanın müziğini besteledi. Akan nehrin, kuşların cıvıltısının, rüzgarın ve gök gürlemesinin sesi sınırlandırılmış kurallarla bestelenemezdi. Bir insanın hüznü sadece salt hüznün hali barındırmaz; bu mutsuzluğun içinde acı, öfke ve umut da var olabilirdi. Romantizm Akımı sanatın her alanında sanatçılara, anlatmak istediklerini detaylandırabilmeleri, oluşturdukları metinlerin, alt metinlerini de oluşturabilme özgürlüğünü tanıdı.

Richard Wagner ise, opera tarihine bıraktığı derin izlerle sadece bir besteci değil, aynı zamanda bir sanatçı ve düşünür olarak kabul edilir. Wagner'in getirdiği yenilikler sadece kendi dönemini değil, gelecek nesillerin sanat anlayışını da derinden etkilemiştir. Bütünsel sanat anlayışı, dramatik müzik, leitmotif kullanımı ve daha büyük bir orkestra kullanımı gibi yenilikleriyle Wagner operayı sadece müzikal bir performans değil, aynı zamanda görsel ve duygusal bir deneyim olarak yeniden tanımlamıştır. Müziği sadece bir araç olarak değil, aynı zamanda dramatik bir unsur olarak gören Wagner, müziği içsel bir anlatının bir parçası olarak kullandı ve sahnedeki olayları anlatmada müziğin gücünü vurguladı. Bu durum, izleyicinin duygusal bir derinlikle bağ kurmasını sağladı. Wagner, müziğin librettoyla uyumlu olmasına önem vermiş ve operalarının librettolarını kendisi yazmıştır. Bu nedenle Wagner operaları, diğer operalardan farklı olarak, müziğin ve şiirin bütünlüğünü açık bir şekilde yansıtmaktadır. Ayrıca sonsuz müzik, kromatizm, güçlü orkestra kullanımı sayesinde ortaya çıkan senfonik algı ve leitmotif kullanımı Wagner'in opera sanatına getirdiği temel yeniliklerdendir.

Wagner operalarında, seyircinin hayal gücünü devreye sokabileceği ve eserin öyküsünü, düşüncesini aktarabileceği yoğun orkestra partileri yazılmıştır. Bu oluşum, eserin bütün yükünü taşıyacak bir ses örgüsü ve dolu bir anlatım yaratır. Leitmotif, geçmişle kurulan bağlar ve gelecekte olacaklarla ilgili ön bilgi sağladığı için büyük önem taşımaktadır. Bu yoğun anlatımı gerçekleştirmek için büyük bir orkestraya ihtiyaç vardır.

Orkestraya yüklenen dramatik değişimler, klasik armoniyi ve kontrpuan tekniğini zorlayan bir armoni anlayışına yol açmıştır. Ezgiler, dramatik yapıya hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır. Dramatik yapının en önemli unsurlarından biri olan çatışma ve karşıtlığı yansıtabilmek için motif cümleleri kalın, ince, bağlı, kopuk, güçlü, hafif, hızlı, yavaş, uzun ve kısa olarak yazılmıştır. Bu cümleler ustalık gerektiren bir ses tekniği ile yorumlanabilir. Richard Wagner, operaya getirdiği yeniliklerle romantik döneme damgasını vurmuş ve opera sanatında çığır açmıştır ki, bu yeni kavramlar sadece operanın kendisini değil, genel olarak sahne sanatlarını da etkilemiştir. Wagner'in bütünsel sanat anlayışı modern tiyatro, film ve diğer sahne performanslarının temelini oluşturdu. Ayrıca, leitmotif kullanımı ve müziğin dramatik rolü, birçok çağdaş besteci ve film müziği bestecisi tarafından benimsenmiş ve hatta bazı operalarında işlediği konular, yıllar sonra dünya çapında izlenme rekorları kıran filmlere ilham kaynağı olmuştur.

KAYNAKÇA

- Ağdemir, Z. (2022). XVIII. Yüzyıl Fransa'sında Vergiler ve Vergi İsyanları. *Fiscaoeconomia*, 6(3), s. 1525-1544. <https://doi.org/10.25295/fsecon.1113253>
- Aliyeva, M. (2022). Frederic Chopin ve Franz Liszt'in Piyano Müziğinde Etüt. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 89, s. 195-214.
- Arıkan, H. (2016). "Resimlerarası Alıntı Bağlamında Eugene Delacroix'in "Halka Yol Gösteren Özgürlük" Adlı Eserinin Yeniden Yorumlanması", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), s. 49-60.
- Boran, İ. ve Şenürkmez, K.Y. (2007). *Kültürel Tarih Işığında Çoksesli Batı Müziği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Claudon, F., Tiber, G. ve Roschitz, K. (1994). *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*. (Çev: Özdemir İnce, İlhan Usmanbaş), (2.Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erten, A., Özkılınç, O. F. ve Unan, C. (1964). *Büyük Kompozitörler*. Ankara: Varlık Yayınevi.
- Gombrich, E. H. (1997). *Sanatın Öyküsü*. (16. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hauser, A. (1984). *Sanatın Toplumsal Tarihi*. (1. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İlyasoğlu, E. (2009). *Zaman İçinde Müzik*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Lovejoy, A. O. (1941). "The Meaning of Romanticism for the Historian of Ideas," *Journal of the History of Ideas*, 2 , s. 257-278.
- Kara, Ö. T. (2010). "Toplumsal Olayların Etkisiyle Gelişen Üç Büyük Akımın Türk ve Dünya Edebiyatında İzleri", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, s. 73/96.
- Kutluk, F. (1997). *Müziğin Tarihsel Evrimi*. İstanbul: Arkadaş Yayınevi.
- Pınarbaşı, S. (2016). "Halka Önderlik Eden Özgürlük: Alegori, Edebiyat ve Gerçeklik", *Art-Sanat Dergisi* / 9, s.121-142.
- Prideaux, T. (1966). *The World of Delacroix 1798-1863*. New York: Time-Life Books.
- Robarts, E. (1908). *Richard Wagner, Musical Genius*. London: Sisley's LTD.
- Say, A. (1997). *Müzik Tarihi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

- Selanik, C. (2010). *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Şengül, M. B. (2010). “Romanda Mekân Kavramı”, *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 3/11, s. 528-538.
- Tónlistardeild, H.S. (2016). Richard Wagner's Der Fliegende Holländer and Die Frist ist um A brief study of the opera, its history and its music. Leiðbeinandi: Úlfar Ingi Haraldsson Þorbjörg Daphne Hall. Haust: Iceland Academy of Art.
- Urgan, M. (2011). *İngiliz Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yetkin, S. K. (1967). *Edebiyatta Akımlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

İnternet Kaynakları:

- http-1:** <https://sanatkaravani.com/gecmisten-gunumuze-sanat-akimlari/> (Erişim Tarihi: 01.08/2024).
- http-2:** <https://www.edebiyatogretmeni.org/bati-edebiyati-akimlari/> (Erişim tarihi: 05.01.2024).
- http-3:** <https://www.tumblr.com/sanatgundemi/90751863985/edebiyatta-f%C4%B1rt%C4%B1na-ve-co%C5%9Fku> (Erişim tarihi: 30.07.2024).
- http-4:** <https://www.sanatinoykusu.com/francois-auguste-rodin/> (Erişim tarihi: 10.05.2024).
- http-5:** <https://www.arkhesanat.com/auguste-rodin-kimdir/> (Erişim tarihi: 10.05.2024).
- http-6:** <https://www.sanatsanat.com/romantizm-ve-heykelde-duygu-ifadesi/> (Erişim tarihi: 10.05.2024).
- http-7:** <https://tr.wikipedia.org/wiki/Klasisizm/> (Erişim tarihi: 01.08.2024).
- http-8:** <https://www.kitaptansanattan.com/romantizm-akiminin-en-unlu-10-resmi/> (Erişim tarihi: 15.05.2024).
- http-9:** <https://www.sanattarihiplatformu.com/atina-okulu-the-school-of-athens716.html> (Erişim tarihi: 16.05.2024).
- http-10:** <https://www.artsy.net/gene/figure-from-the-back-ruckenfigur> (Erişim tarihi: 30.07.2024).
- http-11:** <https://www.sanatinoykusu.com/joseph-mallord-william-turner/> (Erişim tarihi: 10.05.2024).
- http-12:** <https://www.musee-bartholdi.fr/sites/museebartholdi/files/2021-09/La-vie-d-un-sculpteur-pas-comme-les-autres.pdf> (Erişim tarihi: 18.04.2024).
- http-13:** <https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-g/goya-lucientes-francisco-de-francisco-de-goya-lucientes-madrid-ayaklanmasinda-kursuna-dizilenler-370/> (Erişim tarihi: 10.06.2024).
- http-14:** https://www.napoleon-series.org/ins/scholarship98/c_eroica.html#1 (Erişim tarihi: 30.07.2024).
- http-15:** [https://en.wikipedia.org/wiki/Symphony_No._3_\(Beethoven\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Symphony_No._3_(Beethoven)) (Erişim tarihi: 30.07.2024).
- http-16:** <https://sanatyorum.com/muzik/chopinin-bach-sevgisi/> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

- http-17:** <https://cevadmemduhaltar.itu.edu.tr/radyo-richard-wagner-ve-sanati.html>
(Erişim tarihi: 30.07.2024).
- http-18:** <https://web.archive.org/web/20190720010003/http://www.wagneroperas.com/>
(Erişim tarihi: 24.03.2024).
- http-19:** https://en.wikipedia.org/wiki/Flying_Dutchman (Erişim tarihi: 10.05.2024).
- http-20:** <https://opera-inside.com/der-fliegende-hollander-ucan-hollandali-by-richard-wagner-the-opera-guide/?lang=tr#Handlung> (Erişim tarihi: 10.05.2024).
- http-21:** https://en.wikisource.org/wiki/The_Works_of_Heinrich_Heine/Vol._1/The_Memoirs_of_Herr_von_Schnabelewopski (Erişim tarihi: 23.05.2024).
- http-22:** <https://theoperahub.com/DerfliegendeHoll%C3%A4nderV.pdf> (Erişim tarihi: 10.05.2024).
- http-23:** <https://wagnerlibretto.wordpress.com/2016/07/31/der-fliegende-hollaender-leitmotive/> (Erişim tarihi: 30.07.2024).

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Yasin YILDIRAN

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2021, Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Opera Anasanat Dalı (Lisans)
- 2024, Gazapizm - ‘‘Dönmek İçin Eve’’ Albüm Lansman Konseri, Vokalist,
- 2023, Erol Evgin - Cumhuriyet’in 100. Yıl Konseri, Vokalist
- 2022-Halen, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Program Yapımcısı, Sunucu
- 2019, Keşanlı Ali Destanı, Pervasız Yapım, Oyuncu

Sanatsal Faaliyetleri:

- 2022, Yasin Yıldırım, ‘‘Bir Eser Bir Hikaye’’, Bir Dünya Müzik Dergisi Cilt 76, Sayfa 46-47.